

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

עלי להודות לה' על רגש ההודיה עצמו, על ההזדמנות שהוא נותן לי בכל יום ובכל רגע להודות לו על כל נשימה. כאשר אני מודה לה' אני בעצם מתבטל אליו וכך מתקרב אליו באמת, ועל כך גופא עלי להודות לו מאד – כך ההודיה על ההודיה ממשיכה להדהד עוד ועוד, עד אין סוף

[מתוך השיעור 'אתהפכא בעבודת הספירה']

במדבר תשפ"ב

במדבר ה'תשפ"ב

24 **בדרך למקדש**
מלכות ישראל – תיקון המדינה
יום שחרור ירושלים והר הבית

26 **הסיפור החסידי**
תשובה מתמדת
רבי סעדיה גאון

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
תיקון לחלומות רעים ומה עושים
כשעצוב בלב?

29 פאזור לילדים
יסוד האמת
רזי יסביר לנו מהי מדת היסוד וכיצד
מתקנים אותה

04 **ממלכת כהנים**
נקודה מעובדת
תכלית מתן תורה – משנאה לאומות
להשפעה לאומות

05 **אתהפכא בעבודת הספירה**
שיעור מל"ג בעומר
ארבעת ממדי ספירת העומר – אבלות,
תקון המדות, צפיה לישועה ואור
הישועה

10 **תורת ממלכת כהנים**
שיעור משבת בחקתי
סיכום חומש ויקרא והמעבר לחומש
במדבר

21 **פי האתון**
פרקי אבות – פרק ה' משנה ו'
תיקון חכמת אתונה

22 **להולד מחדש**
קדושת לוי
על היחוס החדש אחרי מתן תורה
ועבודת המשכן

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | התאמת עיצוב: ענבל ציק
מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראי **נפלאות** בתוך כל בית ישראל. **חומש חדש** ואתו **גליון חדש** ומלא בכל טוב, עם **הארז חג השבועות** הקרב ובא.

מה בגליון?

שני שיעורים טריים באמתחתנו – חלק אחד משיעור טלפוני לכבוד **ל"ג בעומר** ושיעור **משבת בחקתי**. את הגליון נפתח [אחרי הנקודה המעובדת כמובן] עם השיעור מל"ג בעומר, בו הסביר הרב את **עבודת ספירת העומר** על ארבעת ממדיה – **אבלות, תיקון המידות, צפיה לישועה ואור הישועה** – המבוארים בספר 'סוד ה' ליראיו' ואיך פועל עליהם **יום שמחתו של רשב"י** קפיצת מדרגה ואתהפכא גמורה, הצובעת את השבועיים האחרונים של הספירה בצבעים אחרים. שימו לב לווארט החזק על עבודת ההודיה – מפתח חדש ופשוט לעבודה ה' "בכל מאדך".

השיעור השני בחוברת הוא **שיעור נפלא של הכנה ל"זמן מתן תורתנו"**, הנוגע בפרט לימי ההכנה בהם הוכרזו כ"ממלכת כהנים". בשיעור היפהפה מעמיד הרב את כל **חומש ויקרא כמערכת הדרכות ל"ממלכת כהנים"**, העומדת על שני עמודים – **אהבת ישראל ומסירות נפש**. כ"ממלכת כהנים" של האנושות כולה עלינו לבנות יחס נכון לאנושות – יחס שמתחיל משנאת הרע, המתהפכת בסופו של דבר לאנרגיה **של אהבה רבה המזינה את "המהפכה הרביעית"**, הבאת אור ה' לעולם כולו. אל תחמיצו את השיעור – 'יום המיוחס' וחג השבועות שלכם יראו אחרת.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

ממלכת כהנים

שנאה תתכן השפעה לאומות? הרי השפעה טובה וקבלת ההשפעה תלויות באהבה!

חומש ויקרא, שחכמינו תקנו לסיימו תמיד לפני שבועות, נקרא "תורת כהנים" – הוא לא רק הוראות התורה ביחס לכהנים העובדים במקדש, אלא הדרכה כיצד נהפוך כולנו ל"ממלכת כהנים". כשם שבמקדש בנה שלמה שני עמודים, יכן ובעז, כך עומד חומש ויקרא על שני עמודים: מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא ה"יכון" – ההכנה לכל מצוה היא אהבת ישראל והכרה במעלתם כמקבלי המצוות. מצות "ונקדשתי בתוך בני ישראל" היא ה"בעז" – הנכונות למסירות נפש מחדירה עוז ותעצומות בכל עבודת ה'. כמוכן, הנכונות למות על קידוש ה' כוללת בחובה שנאה עצומה לגוי הרשע ולרע שהוא מנסה לכפות עלינו, כך ששני עמודי תורת כהנים הם בעצם אהבת ישראל ושנאת הרע שבאומות.

אכן, שנאה אינה זרות וניכור – שנאת הרע היא אנרגיה נפשית שמשקלה אצל האדם שווה לאהבת הטוב, כפי שמוסבר בתניא הפסוק "אהבי הוי' שנאו רע". אחרי בניית ההבדלה הנכונה וקיום "שמאל דוחה" כלפי הרע שבאומות, נהפכת האנרגיה של השנאה לכח אדיר של "ימין מקרבת" – העוצמה האדירה של מצות "ונקדשתי", המגיעה עד כדי מות על קידוש ה', הופכת למוטיבציה למצוה תמידית של קידוש ה' לעיני כל העמים וקירובם לעבודתו, כשהם מצדם מלאים אהבה והערצה לעם ישראל. אז מצות "ואהבת לרעך כמוך" מתפשטת לאהבת כל הבריות, ומתעצמת בכפלי-כפלים במצות אהבת הגרים המתקרבים ל"ממלכת כהנים".

לפני מתן תורה נמסר לנו יעודנו, התכלית של מתן תורה – "והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". כשם שבעם ישראל הכהנים הם שלוחי ה' אלינו ושלוחינו אליו, בתורה ובעבודה, כך עם ישראל הם הכהנים עבור האנושות כולה, נשלחים אליה מה' ומייצגים אותה לפניו.

למרבית הפלא, דווקא אחרי הגדרת התפקיד הזו וקבלתו על ידי ישראל, ניתנת התורה בהר סיני – "הר שירדה שנאה לאומות העולם עליו". סירוב האומות לקבל את התורה והתעקשותן להשאיר שקועות בקליפותיהן גורר שנאה מצדנו כלפיהן והבדלת ישראל מהאומות גוררת את שנאתן האנטישמית כלפינו. במצב של שנאה הדדית, כיצד נוכל להיות עבור האומות כהנים, שהם אנשי-חסד המברכים באהבה, ולהשפיע להן את אור ה'?

מסתבר שכדי להשפיע לאומות, ולא להיות מושפעים מהן, עלינו לבנות קודם כל יחס נפשי נכון של שנאת הרע. בדומה לספירת המלכות, העומדת על סף עולם האצילות כדי להשפיע לעולמות התחתונים המעורבים טוב ורע וזקוקה לשמירה ממצב של "רגליה ירדות מות", כך "ממלכת כהנים" הפונה להשפיע לשאר האומות השקועות בקליפות צריכה הבדלה ושמירה מהרע שלהן – זהו תפקידה של חומת-השנאה. ועדיין עומדת השאלה – איך אחרי שנבנתה חומה של

שיעור

שיעור ל"ג בעומר (ח"ב)

אתהפכא בעבודת הספירה

קיצור מהלך השיעור

במסגרת שיעור ארוך בל"ג בעומר היתה 'פנינה' של הסבר כיצד ביום הזה מתחוללת "אתהפכא" בכל הממדים של עבודת ספירת העומר – האבלות, תיקון המדות והציפיה למתן תורה ולגאולה. יש כאן סיכום קצר של ארבעה ממדים בימי הספירה, כפי שמופיע בספר סוד הוי' ליראיו, והסבר קצר כיצד בכל אחד מהממדים מתחוללת קפיצת מדרגה, "אתהפכא" ממשית, בזכות שמחתו של רבי שמעון בר יוחאי, המלווה אותנו מל"ג בעומר עד סיום הספירה.

בו פסקו תלמידי רבי עקיבא מלמות¹, ולחלק מהשיטות ממנו והלאה בטלים דיני האבלות בספירה². אפשר להסביר שהעובדה שפסקו תלמידי רבי עקיבא מלמות היא העיקר, אבל גם אז היו צריכים להשאיר ב'רשימו' של אבלות. באמת, ה"אתהפכא" בל"ג בעומה, וממנו ואילך, שייכת בעיקר לכך שזהו יום שמחתו של רבי שמעון בר יוחאי.

בכלל, רבי שמעון מבטא אתהפכא ביחס לדורות הקודמים³. בתחלת האדרא רבא אומר

ד ראה מאירי ליבמות סב, ב (בשם הגאונים), ובספר המנהיג הלכות אירוסין ונישואין סי' קו. ועוד (ראה בהערה הבאה).

ה ראה תשו"ע או"ח סי' תצג ובנו"כ.

ו המעבר מאתכפיא לאתהפכא האמור כאן בקיצור נתבאר באריכות בחלקו הראשון של השיעור, שטרם נדפס.

מהפך בל"ג בעומר

ל"ג בעומר הוא מתן תורה של פנימיות התורה⁴. יש בו, בפשטות, איזו נקודת-שיא של ספירת העומר. במובן מסוים, ל"ג בעומר הוא סיום של מהלך בתוך ספירת העומר. לפי קבלה וחסידות, כשמיגיעים להוד שבהוד בעצם גמרנו את עיקר העבודה של הספירה⁵. גם לפי הלכה, כמו שמיד נרחיב, מבחינת דיני האבלות ל"ג בעומר הוא יום יוצא דופן בספירה⁶, שהרי

נרשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. שיעור טלפוני (ח"ב). ל"ג בעומר, ח"י אייר תשפ"ב – כפר חב"ד.

א ראה ד"ה "וספרתם לכם" תרס"ו (המשך תרס"ו עמ' ריט); ד"ה "אני לדודי ועלי תשוקתו" תש"ד (סה"מ עמ' 211).

ב סידור עם דא"ח שער הל"ג בעומר (דש, א). ובכ"מ בחסידות.

ג ראה המובא בשתי ההערות הבאות.

ותלמידיו מתחוללת האתהפכא, ממש הפוך – כל אחד מהתלמידים אומר משהו, מחדש איזה דבר תורה, איזה סוד, והכל מלא שבחים. זהו משהו שמאפיין את כל הזהה, שמשבחים את כולם בשבחים עצומים, אלוקיים, ממש ההיפך מתלמידי רבי עקיבא. רבי עקיבא הכין את הדרך למהפך, לדור של אתהפכא, ורבי שמעון עושה את המהפך. לכן גם רבי שמעון מדבר על דברים שאף אחד לא היה מסוגל לגלות, לא היתה רשות לגלות קודם – הכל מכח האתהפכא של ל"ג בעומר.

עבודת הספירה

מתוך ההקדמה הזו אפשר להכנס לנושא כללי שרצייתי לדבר על ספירת העומר: בספר סוד הוי' ליראיו יש לנו שער "ספירת העמר"¹. יש שם מבנה חשוב של ייהוה של ימי הספירה, הכולל את עבודת הספירה. הבסיס של עבודת הספירה הוא הכנעה ושפלות, שבאות לידי ביטוי במנהגי האבלות של ימי הספירה² (בהם, כמו בכל אבלות, יש עבודה של "והחי יתן אל לבו"³). זו העבודה שכנגד ה תתאה שבשם, המלכות שפנימיותה שפלות. עבודה עיקרית נוספת היא תיקון המדות, כפי שאומרים כל יום ב"יהי רצון" אחרי הספירה – תיקון שבע המדות מחסד ועד מלכות. עבודה זו היא כנגד ה־ז שבשם, כללות המדות (כשגם שבוע המלכות נכלל במדות, כמלכות דז"א). בזהר כתוב⁴ שימי הספירה הם כספירת שבעה נקיים של אשה הנטהרת לבעלה. אלה ימים של צפיה לגילוי חדוש אור התורה הקדושה בחג השבועות, ובכלל ימים של צפיה לישועה, כמו שכתוב בחסידות⁵ שאלה ימים מסוגלים

רבי שמעון "הוי' שמעתי שמעך יראתי"¹, התם יאות הוי' למהוי דחיל" – בדור הקודם, דור של רבי עקיבא ועשרת הרוגי מלכות, היה ראוי להתיירא – אבל

"אנן בחביבותא תליא מילתא, דכתיב 'ואהבת את הוי' אלהיך"² וכתיב 'מאהבת הוי' אתכם'³ וכתיב 'אהבתי אתכם גו'י"⁴. הדור הקודם הוא דור של גבורות והדור של רבי שמעון הוא דור של חסדים.

רבי עקיבא הכין את הדרך למהפך. תלמידיו לא נהגו כבוד זה בזה¹, בהיותם גבורות. מה הן גבורות? בקורת.

העבודה שנדרשה מהם היתה אתכפיא – "איזהו גיבור? הכובש את יצרו [יצר הבקורת שלו]"². רבי עקיבא ראה זאת ולכן אמר ש"ואהבת לרעך כמוך"³ זה כלל גדול בתורה⁴, הכין את הדרך למהפך (כלומר, העבודה שלו היא "אתכפיא המביאה לידי אתהפכא"⁵). אצל רבי שמעון

אצל רבי שמעון ותלמידיו כל אחד מחדש איזה דבר תורה, איזה סוד, והכל מלא שבחים. זהו משהו שמאפיין את כל הזהה, שמשבחים את כולם בשבחים עצומים, אלוקיים, ממש ההיפך מתלמידי רבי עקיבא

ז חבקוק ג.ב.

ח דברים ו.ה.

ט שם ז.ח.

י מלאכי א.ב.

יא זהר ח"ג קכח.א.

יב יבמות סב.ב.

יג אבות פ"ד מ"א.

יד ויקרא יט.יח.

טו בראשית רבה כד.ז.

טז ביטוי בו משתמש הרבי הקודם בהמשך "באתי לגני" (ועוד).

יז סוד ה' ליראיו שער יז. הבא לקמן שם פ"ד (עמ' שטורז). יח ראה שערי תשובה ס"ה רעה; דרשות ר"י אבן שועיב ליו"ט ראשון של פסח ובנסמן לעיל הערה ה.

יט קהלת ז.ב.

כ זהר ח"ג צז.ב.

כא ביאורה"ז הצ"צ ח"ב עמ' תתקמה.

ב"מאמר השפלות והשמחה"^ט. זה היה הפתח לכל ההתבוננות – אם היה תתאה של עבודת ספירת העומר ממש מתהפכת מאבל לשמחה, צריך לומר שיש שינוי מהותי ועצמי גם בשאר המדרגות.

כנראה כאשר מגיעים להוד שבהוד יש דילוג באין ערוך בענין של תיקון המדות, עד כדי עצמה של אתהפכא בתיקון המדות, שעד כה היתה בעיקר עבודה של אתכפיא. כמו שכתוב בכל ספרי המוסר, החל מחובת הלבבות^ז, עיקר תיקון המדות הוא דווקא במדת

ההוד – ביכולת ההודות, "דע לומר תודה"^{לא} על כל דבר. לכן, כשמגיעים להוד שבהוד, למעלה מטעם ודעת^{לב}, מדלגים לגמרי בנושא של תיקון המדות. הכרת הטובה היא היסוד של כל תיקון המדות, אבל היא גם הדבר שאמור להיות הכי פשוט וטבעי, בכנות^{לג}, ממש להפוך לטבע של האדם – לא רק באתכפיא אלא באתהפכא. דוקא כאשר מגיעים להוד שבהוד מתהפך מצב הגלות, "כל היום דוה"^{לד} (שנדרש^{לה} בפרט על האלף החמישי, ה"יום" שכולו גלות), להודיה של גאולה (ומכאן שעבודת ההוד סתם, לפני השיא של הוד שבהוד, היא הודיה על נסים שבזמן הגלות האלף החמישי).

כט רבי אייזיק מהומיל זצ"ל. וראה גם ד"ה "ויספו ענוים" לכ"ק אדה"א (סה"מ נ"ך), ועוד.

ל ראה חובות הלבבות בהקדמה לשער הבחינה. ראה גם ספר החינוך מצוה לג.

לא חוברת אמת למד פיך.

לב מאמרי אדה"ז תו"מ ח"ב עמ' תקפו בשוה"ג.

לג ראה שכינה ביניהם פ"ב (עמ' קי).

לד איכה א, יג.

לה ראה חזה ציון (לרבי עמנואל חי ריקוי) על תהלים פ"ב. וראה גם התוועדות ל"ג בעומר תשפ"א (ח"ב), נדפס בגליון בה"ב תשפ"א) בשייכות רשב"י לתיקון האלף החמישי.

הכרת הטובה

היא היסוד

של כל תיקון

המדות, אבל

היא גם הדבר

שאמור להיות

הכי פשוט וטבעי,

בכנות, ממש

להפוך לטבע של

האדם – לא רק

באתכפיא אלא

באתהפכא

לכוון לביאת משיח צדקנו בב"א (בהם תתגלה "תורה חדשה"^{כב}). הטהרה שייכת לספירת הבינה^{כג}, ה עילאה שבשם.

צפית הישועה היא טהרת הלב מכל מחשבת חוץ והכנת הלב להשראת אור הישועה – אור אבא עילאה, ה"י שבשם ("אורייתא מחכמה נפקת"^{כד}), ששורה בנינה בסוד "נקודה בהיכלא"^{כה}. כך, בכל פעם שאומרים "היום" בספירה מכוונים לגילוי "אורו של משיח"^{כו} שאמר שיבוא "היום"^{כז}.

י אור הישועה

ה צפיה לישועה – "שבעה נקיים"

ו תקון המדות

ה הכנעה ושפלות – מנהגי אבלות

אתהפכא בכל הממדים

רשב"י מאד הקפיד על השמחה ביום הזה, כידוע הסיפור בכתבי האריז"ל^{כח} על רבי אברהם הלוי שהיה אומר כל יום "נחם", וכאשר אמר "נחם" גם בל"ג בעומר רשב"י עמד על קברו – כך כתוב – ואמר לאריז"ל שיש קפידא עליו, 'ביום שלי לא מתאבלים'. אם כן, רואים בפירוש – כמו שפתחנו – שרשב"י עושה אתהפכא בהלכה ביום המיוחד שלו, מבטל בתוקף את האבלות. כמוכן, כמו שאבלות מבטאת הכנעה ושפלות, גם השמחה הולכת עם השפלות – כמו

כב ויקרא רבה יג, ג (ע"פ ישעיה נא, ד).

כג ראה ספר הליקוט דא"ח צ"ח ערך 'טהור', וש"נ.

כד זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

כה ראה זהר ח"א טו, א"ב.

כו ע"פ בראשית רבה פה, א.

כז סנהדרין צח, א. וראה לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" ביאור ד (עמ' קיג), ובשיעור אמונה ובטחון 33 (כ"ו אייר תשפ"א) פ"ג (נדפס בגליון קרח ש"ז).

כח ראה פע"ח שער ספירת העומר פ"ז; שער הכוונות ענין ספירת העומר דרוש יב (הובא בעט"ז לשו"ע או"ח סי' תצג).

ובתוספת העמקה לענין תיקון ההוד שבהוד: הוד שבהוד הוא הודיה על רגש ההודיה עצמו (על דרך שאומרים ב"מודים דרבנן", "מודים אנחנו לך... על שאנחנו מודים לך"¹⁷), הודיה על על ההזדמנות שה' נתן לי בכל יום ובכל רגע להודות לו על כל נשימה. כאשר אני מודה לה' אני בעצם מתבטל אליו, והרי אני יודע היטב שכל תיקוני הוא בטול היש, כך שבכל תודה ותודה היש מתבטל ואני מתקרב אל ה' באמת, ועל כך גופא עליו להודות לו מאד – כך ההודיה על ההודיה ממשיכה עד אין סוף (על דרך דברי היהודי הקדוש¹⁸ על רצון, רצון לרצון וכו' עד אין סוף, אלא ששם כל מדרגה של רצון היא התרחקות והחלשות של הרצון המקודי ואילו כאן כל שלב של הודיה מתעצם ומתגבר, ההודיה מהדהדת ומתחזקת). על ידי תחושת האין-סופיות שיש דווקא במדת ההוד אני יוצא מעצמי לגמרי, מהמגבלות של עצמי כיש מוגבל, ועולה למעלה מטעם ודעת (עיקר הפירוש הפנימי של הוד, הודאה למה שלמעלה מטעם ודעת¹⁹). על העליה האין סופית הזו נאמר "רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף"²⁰, המתבטא במיוחד בקרבן תודה (שאינו בטל לעולם²¹). ההתעצמות הזו של ההוד היא שיא אהבת ה', "ואהבת את הוי' אלהיך..."

בכל מאדך²² – השלמות של "עושיין רצונו של מקום"²³ – כדרשת חז"ל "בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי' מודה לו במאד מאד"²⁴. לא די בהודיה 'רגילה', אלא בהוד שבהוד, הכפל של "הוי' מודה לו במאד מאד". הודיה כזו מגלה את "הכחות המאדיים" של הנפש, הכחות העצמיים ביותר (המתגלים דווקא בעת היחוד)²⁵ – כחות שגילויים הוא אתהפכא גמורה (ולא רק עבודה מוגבלת ומדודה שאפשרית בדרך אתכפאי). מה לגבי ציפיה לישועה? ציפיה לישועה יכולה להיות אמונה, שאני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, או בטחון גמור שמשיח בא "היום", כמו שלומדים במאמר "אמונה ובטחון". הענין של משיח הוא לא סתם ציפיה לישועה, אלא בטחון גמור שמשיח בא היום. כנראה היום, בל"ג בעומר, צריך דילוג הערך בציפיה לישועה. זהו מסר של היום, בזכות השמחה של רשב"י – מתוך ה"כי בו ישמח לבנו" זוכים ל"כי בשם קדשו בטחנו"²⁶ – בטחון ש"הנה הנה משיח בא"²⁷.

אם הציפיה לישועה עולה, ממילא גם אור הישועה – יש גם אתהפכא בנוגע לגילוי אור הגאולה. אור הגאולה יכול להיות מה שהרבי קורא 'גילויים' ואור הגאולה יכול להיות אור עצמי ממש, כלומר, גילוי העצמות ממש²⁸. גם זהו דילוג של עצמת האתהפכא.

כלומר, הווארט עכשיו היה שהאתהפכא של רשב"י היא לדלג בכל הרמות של יי-הויה, במיוחד במה שנוגע וקשור לספירת העומר:

מא דברים ו,ה.

מב ראה ברכות לה, ב ובחדא"ג שם. לקו"ת שלח מב, ג ועוד. מג ברכות פ"ט מ"ה. מד מאמר שני המאורות ח"ב ס"ד. חנה אריאל ד"ה "ואהבת" (נדפס כהשלמה לאחר מאמר מצה וכוסות) בעיקר פ"ד ואילך.

מה תהלים לג, כא (נתבאר בח"א של השיעור).

מו ראה שיחת י"ב תמוז תשמ"ז ס"ח; י"ז אלול תנש"א ס"ו. ובכ"מ בשיחות כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש.

מז ראה תו"א בשלח סד, סנע"ב. שיחת אחש"פ תש"כ סט"ז, ובכ"מ.

בכל תודה ותודה היש מתבטל ואני מתקרב אל ה' באמת, ועל כך גופא עליו להודות לו מאד על ההודיה – כך ההודיה ממשיכה עד אין סוף

לו ראה גם וכמטמונים תחפשה ח"א עמ' קלז.

לז עטרה לראש צדיק עמ' קלב. נפלאות היהודי עמ' נח.

לח לקו"ת דברים א, א ובריבוי מקומות בדא"ח.

לט ראה זהר ח"ב רלט, א; ח"ג כו, ב.

מ מדרש תהלים ק ועוד.

הוי' השני^ט – למדרגת צדיק גמור מעיקרא, שממלאת אותו "שמחה בטהרתה"^ט, שמחתו של רבי שמעון בר יוחאי (השמחה היא פנימיות אמא, "זיהרא דאמא עילאה"^ט), מדרגת רשב"י העצמית המתגלה ביום (הסתלקותו^א).

ציפיה לישועה
יכולה להיות
אמונה, שאני
מאמין באמונה
שלמה בביאת
המשיח, או בטחון
גמור שמשיח בא
"היום"

י אור הישועה – מגילויים לעצמות
ה צפיה לישועה – מאמונה לבטחון
ו תקון המדות – מאתכפיא לאתהפכא
ה הכנעה ושפלות – מאבלות לשמחה
לפני יג מדות הרחמים נאמר "הוי' הוי'"^{טח}, ובין שני השמות יש "פסיק טעמא". הדילוג בכל רמות – אותיות שם הוי' ב"ה הוא בעצם דילוג משם הוי' שלאחר הפסיק טעמא, שם הוי' שלאחר הצמצום, לשם הוי' העצמי שלפני הפסיק טעמא. בעבודה, המעבר הזה מאתכפיא לאתהפכא, הוא חזרה של בעל התשובה האמתי – הרמוז בשם

מט ראה ר"ה יז, ב (הובא ברש"י עה"פ).

נ שיחת כי תצא י"ד אלול תשמ"ח.

נא זהר ח"ג קכד, ב.

נב כפי שנתבאר בח"א של השיעור, האריז"ל מסביר כי רשב"י הוא גלגול משה במדרגתו בלוחות השניים, לאחר שבעקבות חטא העגל נטלו ממנו אלף אורות, אך יש לומר כי ביום הסתלקותו – כאשר "בחד קטירא אתקטנא ביה אחידנא ביה להיטנא" (זהר ח"ג רפח, א) ביתר שאת מאשר בכל ימי חייו – הוא זכה למדרגת משה כפי שהוא לפני החטא (היינו החזרה ממדרגת בעל תשובה למדרגת צדיק גמור, הכולל את מעלות שניהם), וד"ל.

מח שמות לד, 1.

הלומד על מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ ל"ג בעומר הוא נקודת־שיא בספירת העומר, ממנה משתנה כל עבודת הספירה.
- ◆ רבי שמעון בר יוחאי עושה אתהפכא – מעבר מדור של גבורות לדור של חסדים.
- ◆ תלמידי רבי עקיבא היו בקורתיים זה כלפי זה ותלמידי רשב"י שבחו זה את זה.
- ◆ ארבעה ממדים בעבודת הספירה: אבלות, תיקון המדות, ציפיה לישועה וגילוי אור הישועה.
- ◆ רבי שמעון הופך את האבלות לשמחה.
- ◆ ההודיה היא יסוד תיקון המדות ובה גם טמון הכח לעבור מאתכפיא לאתהפכא.
- ◆ הוד שבהוד היינו להודות לה' על ההודיה גופא.
- ◆ יש להודות על ההודיה ולהודות על ההודיה על ההודיה וכו' – עד אין סוף.
- ◆ שלמות ההודיה היא עבודת "בכל מאדך".
- ◆ בסיום הספירה הצפיה לישועה עולה מאמונה לבטחון.
- ◆ בסיום הספירה עולים מגילוי אור הגאולה לגילוי העצמות ממש.
- ◆ תכלית בעל התשובה היא לחזור להיות צדיק מעיקרא בשמחה רבה.

שיעור

סיכום חומש ויקרא והמעבר לחומש במדבר

תורת ממלכת כהנים

קיצור מהלך השיעור

בשבת בחקתי אחרי קריאת התורה של מנחה, בתפר בין חומש ויקרא לחומש במדבר, סיכם הרב את חומש ויקרא וגם נגע במעבר לחומש במדבר. **פרק א** מקדים שתכלית חומש ויקרא, "תורת כהנים", היא ללמד את עם ישראל להפוך ל"ממלכת כהנים" עבור העולם כולו (היעוד עליו נתבשרנו בימי ההכנה למתן תורה), כששני עמודי התווך של העבודה הם אהבת ישראל ומסירות נפש על קידוש ה'. **פרק ב** מעמיק במבנה הפנימי של פסוק הסיים של החומש, תוך השוואתו לפסוק הפתיחה של החומש וגם לפסוק הסיים של חומש במדבר (המבשר כבר את המעבר מדור המדבר אל דור הכניסה לארץ). שלשת הפסוקים הללו מציינים את שלשת המקומות בהם נתנה התורה, נשנתה ונשתלשלה – הר סיני, אהל מועד וערבות מואב. **פרק ג** מסביר בעומק את המעבר הפלאי והמהפכני מה"שנאה לאומות העולם" שירדה בהר סיני להשפעה מתוך אהבה רבה לעולם כולו.

תורה "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים"^א. מהו כהן? מורה דרך, הוא מלמד את העם, מקרב את העם לאלקים. בלשון החסידות^ב, הכהן אמור להיות ממוצע המחבר, שלכן הוא גם "שלוחא דרחמנא" וגם "שלוחא דידן"^ג, בשני הכיוונים. אם כולנו כהנים – כהנים למי? כהן הוא

נרשם מחזרת הרב אחרי שבת (עם השלמות מהנחת השומעים) ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. שבת בחקתי, כ' אייר תשפ"ב – כפר חב"ד
א שמות יט, ו.
ב ראה חנה אריאל יתרו לה, א; סוד ה' ליראיו של"ב פ"ה הערה ה.
ג נדרים לה, ב.

א. איך נהיים "ממלכת כהנים"?

תורת כהנים לכל ישראל

אנחנו בשבת "חזק", סיימנו כעת את חומש ויקרא. חומש ויקרא נקרא בחז"ל "תורת כהנים". אין הכוונה שזו תורה בשביל הכהנים בלבד, שהרי אף שיש הרבה דינים ששייכים לכהנים – כמו תחלת פרשת אמר, לדוגמה – יש גם הרבה דינים ששייכים לכל עם ישראל. לכן צריך להסביר שזו תורה כדי שכולנו, כל עם ישראל, נגיע למדרגת כהנים, כמו שכתוב בפירוש במתן

ישראל¹, שמופיע אחר כך. "ואהבת" בפרשת קדושים ו"ונקדשתי" בפרשת אמה. על "ונקדשתי" יש את כל ההסבר שאנחנו מסבירים תמיד² בענין של המצוות התמידיות, שמצות "ונקדשתי" היא הכתר של המצוות התמידיות, ואיך שהיא תשאר המצוה היחידה לעתיד לבוא – כל המצוות תתכללנה בתוך "ונקדשתי". כלומר, "ונקדשתי" הוא בעצם

ענין של לעתיד לבוא, ולכן גם כתוב בלשון ממילא (נפעל)³, למעלה מהעבודה שלנו והטעם ודעת שלנו בעלמא דין. בכל אופן, מתי הגילוי העתידי כן מתקיים בהוה? כשיהודי מוכן למסור את הנפש שלו על קידוש ה', בלי להתכוון שה' יעשה לו נס, כמו שרש"י מביא על הפסוק (מדברי חז"ל⁴). אם ה' כן עושה לו נס – זהו ממש גילוי של לעתיד לבוא, גילוי עצמי.

לפני התפלה צריך להתכונן אליה עם אהבת ישראל, "הריני מקבל עלי מצות עשה של 'ואהבת לרעך כמוך'⁵". לכן "ואהבת לרעך כמוך" נקרא ה"יכין", לשון הכנה. הבעל שם טוב מלמד אותנו שיעקר העבודה הוא ההכנה למצוה⁶, ועיקר ההכנה הוא "ואהבת" – זו ההכנה לכל המצוות. "תורת כהנים" היא ההכנה שנהיה מוכנים ליעד שלנו, המהפכה הרביעית,

**"ואהבת לרעך
כמוך" נקרא ה"יכין",
לשון הכנה. הבעל
שם טוב מלמד
אותנו שיעקר
העבודה הוא
ההכנה למצוה,
ועיקר ההכנה
הוא "ואהבת" –
זו ההכנה לכל
המצוות**

כהן למישהו, ואם כולנו כהנים הפשט הוא שאנחנו כהנים לכל האנושות, לכל באי עולם. זה בעצמו מהיסודות הכי חשובים של מה שאנחנו עכשיו קוראים לו המהפכה הרביעית⁷. שנמשך את "תורת כהנים" – התורה כיצד להגיע לכך שנהיה כהנים לכל העולם כולו.

ורמו: "תורת כהנים" (1131) עולה יג פעמים "אני הוי"⁸ (87), ביטוי המופיע בריכוז הגבוה ביותר ב"תורת כהנים"⁹, כולל בפסוק "ואהבת לרעך כמוך אני הוי"¹⁰ (עמוד התווך של החומש, כפי שמיד נסביר). מוסבר¹¹ שעל ידי אהבת ישראל זוכים להארה

פנימית של "אני הוי" (וכך על ידי כל המצוות בהן נאמר "אני הוי"), וזו מהות הכהן – מי שמאיר אצלו "אני הוי".
עד כאן פתיחה.

יכין ובעז של תורת כהנים

בתוך "תורת כהנים" יש שני עמודי תווך. מה שנגיד כעת קצת דומה למהלך בספר שלנו "כלל גדול בתורה", בו יש פסוק עיקרי בכל חומש. שם הכלל של חומש ויקרא הוא "ואהבת לרעך כמוך אני הוי"¹². אבל בעצם ב"תורת כהנים" יש שני עמודי תווך, שאפשר להם לקרוא להם יכין ובעז, שני העמודים שעשה שלמה בבית המקדש¹³ – הימין הוא יכין והשמאל הוא בעז. בחומש ויקרא, תורת כהנים, הם "ואהבת לרעך כמוך", שרבי עקיבא אומר "זה כלל גדול בתורה"¹⁴, והפסוק השני הוא "ונקדשתי בתוך בני

ד החל מהתוועדות כ"ד טבת ע"ה.

ה בחמשה חומשי תורה חוזר הביטוי "אני הוי" 80 פעמים, כאשר 52 (ד"פ יג) מתוכן – רוב ניכר ומובהק – מרוכזות ב"תורת כהנים".

ו ויקרא יט, יח.

ז ראה ישמח ישראל ויחי אתו ו. ועוד.

ח מלכים א, ז, כא; דברי הימים ב, ג, יז.

ט בראשית רבה כד, ז.

י ויקרא כב, לב.

יא ראה שיעורים בסוד ה' ליראיו ח"א עמ' לה. אמונה ומודעות עמ' סז. ועוד.

יב ראה מלכות ישראל ח"ג מאמר "מצוות מסירות הנפש" פ"א הטבע היהודי עמ' לאילג ובכ"ד.

יג ספרא אמור פ"ט.

יד ריש תפלת השחר.

טו שיח יצחק (הוסיאטין) כ"ט כסליו תשכ"ה.

שאר המדרגות, לכן הכל הוא הוי'.

"את משה": "משה זכה לבינה"^כ, וביחס לשם הוי' היינו "תדין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"^{כא}, כמו "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו"^{כב}. כך מתפרש "הוי' את משה" – הרבה פעמים "את" לשון חיבור^{כג} (גם היום, אם יש חברה של שני שותפים קוראים לה 'יהודה את איל'), יש כאן חיבור בין ה' למשה, וכך גם המלה "צוה" לשון חיבור וצוותא, "אשר צוה הוי' את משה". הדבר הראשון בכל מצוה הוא שיש צוותא בין ה' למשה. שם הוי' הוא על שם שהקב"ה מהוה תמיד את העולם – כדי להכיר בכך צריך "את משה", את בחינת משה שיש בכל יהודי, כמו שכתוב בתניא^{כד}.

"אל בני ישראל": היעד, אחרי שיש את החיבור של "הוי' את משה", הוא "אל בני ישראל" – בשביל להגיע אל בני ישראל היינו התפארת ("תפארת ישראל"^{כה}), שכוללת את כל מדות הלב. הרבה פעמים "בני ישראל" הוא כינוי לנה"י^{כז}, אבל "בני" גם לשון הבנה – המשכת מוחין דאמא (בינה) לתוך ז"א ("ישראל"). "בני ישראל" רומז גם שצריך להבין את המהות של ישראל. דבר ראשון, עוד לפני שמקיימים מצוה, צריך לדעת שכל מצוה מיועדת לבני ישראל^{כח} וצריך לדעת את גדולת ישראל. **ישראל** – השם העצמי שלנו, שקבלנו לאחר מאבק עם המלאך עם עשו^{כט} – הוא גם **"יש ששים ריבוא אותיות לתורה"**^ל, גם **לִי־דַשֵׁן**, גם

להביא את התורה ואת האמונה הטהורה לכל העולם כולו. כמו ש"יכין" הוא ההכנה כך "בעז" הוא לשון עז ותעצומות – העז והתעצומות הם ה"ונקדשתי בתוך בני ישראל".

גימטריא יפה:
"ואהבת לרעך כמוך אני הוי'" ועוד
"ונקדשתי בתוך בני ישראל" עולים 2808, **אהבה כפול יראה**, ימין כפול שמאל. גם **יכין-בעז** משלימים, כידוע, ל־**אחד** ברבוע.

כל זה ווארט בפני עצמו לגבי המטרה של תורת כהנים.

ב. מחומש ויקרא לחומש במדבר

שם הוי' בפסוק החיתום

שוב, אנחנו בשבת "חזק" – העיקר הוא סיום הפרשה והחומש, "הכל הולך אחר החיתום"^{טז}. לכן נתבונן בעיקר בפסוק האחרון של הפרשה: "אלה המצות אשר צוה הוי' את משה אל בני ישראל בהר סיני"^{טז}.

בתוך הפסוק הזה יש, בצורה הכי פשוטה ובולטת, מבנה של יִהְיֶה – הוי', משה, בני ישראל, הר סיני. יש כאן ארבעה דברים ב"אלה המצות" – מי מצוה? "אשר צוה הוי'". את מי? "את משה". בשביל מי? "אל בני ישראל". איפה? "בהר סיני":

"אלה המצות אשר צוה הוי'": שם הוי' כולל הכל, שלמות של יִהְיֶה, אבל כתוב "הוי' בחכמה"^{טז} – גילוי שם הוי' הוא דווקא בִּי של שם הוי', שנקראת "נקודה דנעיין"^{טז}. הנקודה הזו של גילוי של שם הוי' באמת נעוצה ומאירה בכל

טז ברכות יב, א.

יז ויקרא כז, לד.

יח משלי ג, ט.

יט זהר ח"א ג, ב. מאמר "מאה קשיטה" סג.

כ ראה ר"ה כא, ב; זח"ב קטו, א (ובנצוצי זהר שם).

כא ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

כב שמות יד, לא.

כג ראה רש"י לבראשית ד, א.

כד פמ"א.

כה איכה ב, א.

כו ראה שער הפסוקים פרשת שמות ובכ"ד.

כז ראה גם תנדב"א פ"ד.

כח בראשית לב, כט (וראה רבינו בחיי בראשית מז, כט).

כט מגלה עמוקות רנ"ב אופנים אופן קפו.

ל ספר הליקוטים וישב. ובכ"מ.

קצת אחרת, עם שינויים חשובים שנדגיש: "אלה המצות והמשפטים [תוספת] אשר צוה הוי' ביד משה [לא 'את משה'] אל בני ישראל [ובמקום בהר סיני כתוב]: בערבת מואב על ירדן ירחו". סיום הפסוק השונה עושה עוד יותר ברור שמאד חשוב לתורה איפה הדברים קורים^{לה}. חומש ויקרא מסיים "סיני" וחומש במדבר מסיים "ירחו":

י	אשר צוה הוי'
ה	ביד משה
ו	אל בני ישראל
ה	בערבת מואב על ירדן ירחו

עיקר ההתבוננות שלנו בהמשך יהיה במלכות של הפסוק, במקום בו הכל קורה, מה הענין של "בהר סיני". בפסוק בתחלת ויקרא המלכות היא "באהל מועד" ובפסוק בסוף במדבר היא "בערבת מואב על ירדן ירחו". בעצם, גם משנה תורה ניתן בערבות מואב^{לו}, רק ששם הכל ניתן במרוכז ב-37 הימים האחרונים של חיי משה רבינו, מר"ח שבט עד ז' אדר^{לז}. לפי סדר הזמנים הכל מתחיל מסיני, מתן תורה, אחר כך יש אהל מועד ובסוף יש ערבות מואב על ירדן ירחו. רבי עקיבא אומר שאלה המקומות בהם יש חזרה על כל התורה – "כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב"^{לח}. זהו אחד היסודות של "אוריאל תליתאי"^{לט}, כמו שהסברנו פעם^{לז}, אבל כנראה לא הדגשנו את שלשת הפסוקים האלה – הפסוק הראשון של ויקרא, הפסוק האחרון של ויקרא והפסוק האחרון של במדבר. פסוק ראשון-אחרון-אחרון,

שיד-אל^{לא}, והרבה דברים טמונים בו. כל זה כולל ביעד של "אלה המצות" – "אל בני ישראל". "בהר סיני": החידוש הוא שהסיום ממש, המלה האחרונה של החומש, היא "סיני" – "בהר סיני". בשביל מה צריך לציין מקום? כנראה חשוב מאד לציין את המקום בו הצווי התרחש. המקום הוא הכלי, איפה הכל קרה, והכלי הזה גם מכיל את כל האורות. הכלי כאן הוא "הר סיני"^{לב}, הוא המקום-המלכות, שצריך ללמד אותנו איזה מוסר השכל חשוב. תיכף נסביר יותר מה הלימוד מכך שהמקום של "אלה המצות אשר צוה הוי' את משה אל בני ישראל" הוא "בהר סיני".

י	אשר צוה הוי'
ה	את משה
ו	אל בני ישראל
ה	בהר סיני

תחלת ויקרא וסיום במדבר

הפסוק שחותם את החומש מתקשר לעוד שני פסוקים:

קודם כל, הוא קשור לפסוק הראשון של ויקרא, בבחינת "נעוץ סופן בתחלתן"^{לג}. בפסוק הראשון לא כתוב "בהר סיני" אלא "ויקרא הוי' אל משה וידבר הוי' אליו מאהל מועד לאמר". תיכף נחזור לפסוק הזה, שגם בו יש יי-הרה, אבל לא כל כך בולט כמו בפסוק המסיים. והוא קשור גם לפיסוק החיתום של חומש במדבר, שכעת מתחילים – צריך להתחיל את חומש במדבר לפני שבועות^{לד} – שממש דומה.

בכל התנ"ך יש רק פעמיים "אלה המצות", בפסוק האחרון של ויקרא ובפסוק האחרון, החותם, של חומש במדבר – בסיום "תורת כהנים" ובסיום "חומש הפקודים". מה כתוב שם?

לא תקו"ז י (כה, א).

לב ורמז מובהק שהכלי כאן כולל את כל האורות: "אשר צוה הוי' [ג] את משה [ה] אל בני ישראל [ו] בהר סיני [ה]" עולה 2345, ז"פ "הר סיני" (הכלי-המלכות), ודוק.

לג ספר יצירה פ"א מ"ז.

לד שו"ע או"ח תכת, ד.

לה ועוד קשר בין הפסוקים: ארבע המדרגות בפסוק החותם את ויקרא – הוי' משה בני ישראל הר סיני – עולות יחד בדיוק "ערבת מואב על ירדן ירחו", המלכות של הפסוק החותם את במדבר (על דרך הרמז להתכללות המדרגות במלכות שם לעיל הערה לב).

לו דברים א, ה.

לז ברייתא דסדר עולם פ"ב.

לח חגיגה, ו, א"ב.

לט שבת פח, א.

מ מעין גנים ח"ג פרשת בהר (וש"ג).

מבנה של חש-מל-מל¹⁰⁷.

מעבר גם צירוף אותיות **"ערבת מואב"** – שם הדברים רק עוברים, עובר לסוחר. "מואב" הוא מאב¹⁰⁷, כשמודגש המקור (הי כאן, אבא, הוי ב"ה). מה החשיבות של המקום הזה, "ערבת מואב על ירדן ירחו"? לא קורה שם משהו מיוחד. "בהר סיני" אני מבין שיש משהו מיוחד, כל התורה כולה שייכת להר סיני, וגם "אהל מועד" הוא משהו מיוחד – אבל "ערבת מואב על ירדן ירחו" לא חשוב, לא ארץ ישראל. זהו איזה מקום של מעבר – מעבר לארץ ישראל. כמו שהמקום הוא מעבר לארץ ישראל כך "הוי ביד משה" הוא מעבר דרך משה אל בני ישראל (ודווקא כשהדברים עוברים אל בני ישראל הם מתיישבים בדעתם שלהם כ"משפטים", כנ"ל, בעוד שכאשר הם מתיישבים בדעת משה הם נשארים "מצות" ללא טעם עבור ישראל, פער שמוצאים בחוקה העיקרית בתורה, "חקת התורה"¹⁰⁸ של פרה אדומה, בה אומר ה' למשה לבדו "לך אני מגלה טעם פרה"¹⁰⁹). צריך לחפש אם משהו מציין זאת.

שם הוי' בפתיחת ויקרא

אמרנו ש"נעוץ תחלתו בסופן" גם בתחלת ויקרא יש מבנה של יי-הויה¹¹⁰. התופעה המיוחדת שם שלא כתוב מי הקורא. שם גם אין בפסוק הכותרת את "בני ישראל", שמוזכרים רק בפסוק הבא ("דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם"). שם הפסוק הוא "ויקרא אל משה וידבר הוי' אליו מאהל מועד לאמר". מה יכול להיות כאן יי-הויה?

בתוך המלה "ויקרא" יש א זעירא, זו

מד רש"י על בראשית יט, לז.

מה במדבר יט, ב.

מו במדבר רבה יט, ו.

מז כל הפסוק **"ויקרא אל משה וידבר הוי' אליו מאהל מועד לאמר"** (1455) עולה **אצילות בריאה יצירה עשיה** – ד עולמות שכנגד ד אותיות שם הוי' ב"ה – העולה **יה** (אבא ואמא, אצילות בריאה) פעמים **מהבן** (שכנגד **וה**, ז"א – מלכות, יצירה עשיה).

דרך התלבשות ודרך מעבר

בכל אופן, יש פה הרבה להתבונן, במיוחד בהבדלים בין הפסוק האחרון של ויקרא לפסוק האחרון של במדבר. נחזור על ההבדלים עם יותר הסבר:

ההבדל הראשון הוא שבויקרא כתוב "אלה המצות אשר צוה הוי'" ובמדבר "אלה המצות והמשפטים אשר צוה הוי'". למה הפסוק מדגיש את המשפטים? כי עיקר המשפטים הוא כמו סיום חומש במדבר, דיני רוצחים ועיר מקלט – אפשר לומר שזהו עיקר "משפט המלך", תיקון החברה¹¹¹. סתם מצוה היא רק רצון ה', רצון פשוט, כמו חוק – במצוה לא הטעם הוא החשוב, אדרבא. אבל משפט נתפס גם בשכל – המצוות שהן בגדר משפטים שייכות לערבות מואב על ירדן ירחו, הכנה קרובה לכניסה לארץ ישראל.

אבל עיקר הווארט, עיקר מה שתפס לי את העין, הוא ההבדל בין "אשר צוה הוי' את משה" ל"אשר צוה הוי' ביד משה" – ההבדל הזה זועק לי. אמרנו ש"את משה" הוא חיבור, "תריין ריעין דלא מתפרשין לעלמין". מה זה "ביד משה אל בני ישראל"? חשבתי שזהו ההבדל, בלשון החסידות¹¹², בין "דרך התלבשות" ל"דרך מעבר". השאלה היא האם ה' מתלבש במשה רבינו לגמרי, שה' מקבל כביכול את הגוון המיוחד של משה רבינו, ומה שאנחנו מקבלים אחר כך הוא יותר משה ופחות גילוי ה', או שה' מופיע בדרך מעבר. "את משה" היינו התלבשות, ה' הוא עם משה, ואילו "ביד משה" הכוונה שעובר מיד ליד, בדרך מעבר. ההבדל בין התלבשות למעבר הוא סוגיא ארוכה ועמוקה בחסידות.

מא ע"פ כש"ט (קה"ת) אות כח.

מב ראה הלכות מלכים פ"ג ה"י ופ"ד ה"י.

מג ראה תניא קו"א ד"ה "להבין מ"ש בפע"ח"; לקו"ת מסעי פט, ב; ובארוכה אוה"ת שמיני (ח"ב) עמ' תסח ואילך.

הו' הוא שם של חסד – שם של חסד ורחמים, עיקר המדות. "וידבר... אליו", אל מי שכבר מוזכר בפסוק, משה רבינו (שבמדות הוא סוד הנצח¹¹), היינו ש"וידבר הו' אליו" הוא המשכה מתפארת-ז"א לנצח, סוד "איהו בנצח"¹²).

הכל בא "מאהל מועד לאמר", המלכות כאן (ליתר דיוק, כאן "אהל מועד" אינו מקום ההתרחשות, כמו "בהר

סיני", אלא מקור ההשפעה החוצה, "מאהל מועד"¹³, היינו שהוא בסוד היסוד¹⁴ המשפיע למלכות, השפעת הקול לדבור¹⁵, "לאמר" לבני ישראל שבפסוק הבא, כנסת ישראל שעבורה ובזכותה זוכה משה כאן לדבר ה'¹⁶, אלא שהיסוד והמלכות נכללים יחד ב"היכל לבנת הספיר"¹⁷, יש ביניהם התכללות¹⁸ ולהרבה דברים נחשבים

נח זהר ח"א כא, ב; ח"ג רמג, א. נמצא שמשה נזכר כאן בבניה ובנצח, סוד "כי בו ישמח לבנו [שמחה, פנימיות בניה] כי בשם קדשו בטחנו [בטחון, פנימיות הנצח]" (תהלים לג, כא).

נט ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ.

ס עיקר ההבדל כאן הוא בין ה**ב** ל**מ** (סוד "דברת במ") – **ב** היא לשון בית מלכות **מ** היא הצינור שמהיסוד ל**מ**לכות. סא והרמז: "אהל מועד" עולה ופ' הו', יוסף הצדיק שמדתו יסוד, המדה ה'ז' במדות הלב. בפרט "מועד" הוא כח היחוד והחיבור של היסוד (הנמשך מהדעת) ו"אהל" הוא מקיף הבינה שעליו (אהל) אותיות לאה, סוד אותיות המחשבה שבבינה), בסוד "שאלו מרחבות הנהר" (בראשית לו, לז), וראה עוד לקמן בפנים על סוד המקיף של ה"אהל".

סב יחוד קול-דבור הוא יחוד יסוד-מלכות (תורת חיים [קוסוב] האזינו), כאשר כאן דרשו (הובא ברש"י) מהתיבות "מאהל מועד" שהקול יצא מקדש הקדשים לאהל מועד ונפסק שם, ודוק.

סג כדרשת חז"ל (הובאה ברש"י) כאן – "צא ואמור להם דברי כיבושים, שבבילכם הוא נדבר עמי וכו'" – וראה באורך גם באוה"ח עה"פ, שהביא גם מתו"כ שכל דיבור ה' למשה היה עבור ישראל, שמסר להם כל מה ששמע מפי הגבורה, בסוד "כל הנחלים הולכים אל הים" (קהלת א, ז), ים המלכות, כנסת ישראל.

סד זהר ח"א מא, א; ע"ח שמו"ז פ"ג.

סה בייסוד נכללת המלכות בסוד "עטרת היסוד" ובמלכות

על פי פשט "ויקרא" לא מדבר על משה רבינו אלא על הקורא אליו, "ויקרא אל משה", לכן צריך לומר שבתוך ה"א זעירא יש רמז מי הוא הקורא

התופעה המיוחדת, שנדרשת על הענוה של משה רבינו¹⁹. אבל על פי פשט "ויקרא" לא מדבר על משה רבינו אלא על הקורא אליו, "ויקרא אל משה", לכן צריך לומר שבתוך ה"א זעירא יש רמז מי הוא הקורא. שוב, לא כתוב מי קורא, ובדא"ח מוסבר²⁰ על כך שהקריאה היא מהעצמות שלמעלה משם הו', אבל הקורא רמזו ב-אלף הקטנה, סוד "אאלפך חכמה"²¹,

כמו שאור אין סוף – הכתר שלפני שם הו' – מקטין את עצמו בתוך החכמה²², כך כאן הוא מצטמצם ומתגלה למשה דרך ה"א זעירא. באמת הגילוי הוא בזכות ה"א זעירא של משה, הענוה שלו. הגילוי דרך ה"א זעירא הוא החכמה ומשה – גם כאן – הוא הבינה (שהיא גם סוד הענוה²³). כאן לא כתוב "את משה" (יחוד) ולא "ביד משה" (מעבר) אלא "אל משה" – "ויקרא אל משה". על פי פשט הוא מזמין את משה להכנס לאהל מועד²⁴.

אחר כך "וידבר הו' אליו" היינו השם של ז"א, לא השם של אבא. "מה שמו ומה שם בנו"²⁵ – יש הו' של אבא ויש הו' של ז"א²⁶, ו"וידבר הו' אליו" הוא כבר תפארת, השם הקדוש של ספירת התפארת²⁷, שבפנימיות היא רחמים. חז"ל אומרים ששם הו' הוא מדת הרחמים²⁸ ובשער היחוד והאמונה כתוב ששם

מח בעל הטורים על ויקרא א, א.

מט ראה זהר ח"א קב, ב; לקו"ת ריש ויקרא. וראה סוד"ה ויקרא העת"ר.

נ איוב לג, לג.

נא ראה תניא פל"ה בהגהה.

נב ע"ח של"ח פ"ג (מ"ת).

נג רשב"ם.

נד משלי ל, ד.

נה זהר ח"ב עט, ב.

נו ע"ח שמ"ד פ"ו. תנ"א נח, י, ב.

נז ראה בראשית רבה יב, טו.

כאחד, לכן נכון לומר שבכללות "מאהל מועד לאמר" הוא המלכות של הפסוק).

אם כן, יש כאן ייחודה קצת יותר מחודש:

י	ויקרא
ה	אל משה
ו	וידבר הוי' אליו
ה	מאהל מועד

ג. משנאת סיני למהפכה הרביעית

סיני – ענוה

כל ההתבוננות היא הקדמה לענין של "בהר סיני" – השייכות שלו למלכות, מה אומר בכלל ולמה באמת התורה ניתנה בהר סיני.

במבנה של הפסוק בסיום ויקרא "בהר

סיני" היינו

המלכות, המקבל,

אבל בתחלת פרקי

אבות – שלומדים

בין פסח לשבועות

– סיני הוא

המשפיע-המקור,

"משה קבל תורה

מסיני". עוד דוגמה

למרכזיות של הר סיני. מה המשמעות? יש את

הפירוש המפורסם של הקדושת לוי¹⁰, שמובא

בהרבה ספרים¹¹, ש"משה קבל תורה מסיני"

היינו ממדת הענוה של משה רבינו. הר סיני

הוא הנמוך שבהרים¹², שמנמיך עצמו. מצד אחד

הוא הר¹³, "ויגבה לבו בדרכי הוי"¹⁴, ומצד שני

"והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על

פני האדמה"¹⁵. יש גם רמז – סיני ע"ה עולה

ענוה¹⁶. לפי הפירוש הזה סיום החומש "בהר

סיני" מתקשר ל"א זעירא בהתחלת החומש.

הענוה היא המקור של התורה וגם הכלי

לקבל את התורה – ה"מקום נמוך" אליו יורדים

ומתנקזים ה"אין מים אלא תורה"¹⁷. כשיש

מחלוקת בהלכה עם כמה צדדים, "אלו ואלו

דברי אלהים חיים"¹⁸, צריך בסוף גם להכריע

מה ההלכה. ההכרעה היא בזכות מדת הענוה,

שגם מאפשרת לראות ש"אלו ואלו דברי אלהים

חיים" וגם בזכותה לכוון להלכה. רואים את זה

אצל דוד המלך, שלמרות שהוא שוה ליהונתן

בכל הדברים יש לו את המעלה של "והוי'

עמו"¹⁹, שהלכה כמותו"²⁰ – בזכות השפלות

שלו²¹. כך גם ביחס בין בית הלל ובית שמאי

– "מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן?

מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהם ודברי

בית שמאי ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית

שמאי לדבריהן... ללמדך שכל המשפיל עצמו

הקב"ה מגביהו"²². מוסבר²³ שגם מרן הבית יוסף,

רבי יוסף קארו, זכה שהשו"ע יתקבל כפסק הלכה

בכל ישראל בזכות הענוה שלו, שטרם להעתיק

ביגיעה רבה בבית יוסף את דברי כל הפוסקים

שקדמוהו.

סיני – "שנאה לאומות העולם"

בכל אופן, הלימוד ש"סיני" הוא ענוה, עם

הרמז בגימטריא, הוא לא פירוש של חז"ל. הוא

גם לא מפרש את השם העצמי "סיני", אלא

רק מסתמך על דברי חז"ל שה' בחר בו כי הוא

הנמוך שבהרים. לחז"ל יש פירוש עצמי לשם

סיני – "מאי הר סיני? הר שירדה שנאה לאומות

עב דבש לפי מערכת ס אות ב ובכ"ד.

עג ב"ק יז, א; זהר ח"ב ס, א. ובכ"מ.

עד עירובין יג, ב.

עה שמואל"א טז, יח.

עו סנהדרין צג, ב.

עז עיון יעקב על סוטה ה, א.

עח ראה שם הגדולים מערכת ב אות נט ועוד.

נכלל היסוד בסוד "נקודת ציון", וד"ל.

סו על מסכת אבות.

סז צמח צדיק ר"פ משפטים.

סח ראה סוטה ה, א.

סט ראה גם לקו"ת במדבר טו, ב.

ע דברי הימים ב' ז, ו.

עא במדבר יב, ג.

העולם עליו"^ט.

"מעט אור דוחה הרבה מן החשך"^{פ9}.

תכונת שנאת הרע שייכת דווקא למלכות, "בהר סיני" בפסוק כאן, כי המלכות היא סיום עולם האצילות, שכולו טוב, והיא וגובלת בעולמות התחתונים המעורבים טוב ורע. היא צריכה לשמור על עצמה שלא יתקיים בה "רגליה ירדות מות"^{פ9} וכדי לשמור על הרגלים שלה, על ההרגלים שלה, היא צריכה לשנוא את הרע. כך, דווקא כאשר עם ישראל מתפקד כ"ממלכת כהנים", הפונה להשפיע לאומות המושרשות ברע, עליו לשמור את עצמו מלהיות מושפע מהרע שלהן, שמירה התלויה ב"שנאה לאומות העולם".

בנפש, ה"שנאה לאומות העולם", השנאה לרע, מתחילה משנאת "הגוי אשר בקרבך"^צ – שנאה לעצם הישות של האדם, שגם היא המלכות של האדם, ה'אני' שלו, מה שנקרא האגו. צריך לשנוא את האגו וגם האגו שונא אותי. על הנחש כתוב "ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב"^{צא}, והבעל שם טוב מפרש^{צב} "ואתה תשופנו עקב" על הישות שבאה בעקב-סיום המעשה הטוב (העקב-הסיום הוא סוד המלכות, הגובלת בקליפות, כנ"ל). כשאדמו"ר האמצעי מתאר^{צג} בעל תשובה הוא אומר שבעל תשובה אמתי ממש מואס בחייו, שונא את עצמו. פסיכולוג היום יגיד שאם אדם שונא את עצמו זו בעיה, אבל בחסידות יש תיאור כזה – שנאה של האדם לרע שבתוכו. [שנאה לרע לא עלולה להיות ישות?] בכל המדות יכולה להיות ישות.

במאמר הזה גופא יש שני פירושים, בשני כיוונים: פירוש אחד^פ הוא שהשנאה היא כלפי אומות העולם – שנאת הרע של אומות העולם, שלא רצו לקבל את התורה כשה' הציע להם. ה' התחיל את המהפכה הרביעית עוד לפני מתן תורה, רצה להביא את התורה לכל האנושות והם לא רצו – "הוי' מסיני בא"^{פ9} להציע את התורה לכל האומות וכולן סרבו^{פג}, לכן הוא שונא אותן. פירוש שני^{פג} שמשם ירדה שנאה לאומות העולם היינו אנטישמיות – השנאה שלהם כלפינו. כשה' בוחר בנו מכל העמים, אוהב אותנו ורוצה בנו, מרומם אותנו מכל הלשונות, מקדש אותנו במצותיו ונותן לנו את תורתו – הדבר מעורר קנאה בנו ושנאה כלפינו מהאומות.

"שנאו רע"

הפירוש הראשון, שמהר סיני ירדה שנאה לאומות העולם שלא קבלו את התורה, הוא בעצם שנאת הקדושה לקליפה – משהו מאד יסודי בתניא, הגדר של צדיק גמור^{פ9}, כמפורש בפסוק "אוהבי הוי' שנאו רע"^{פ9}. אדמו"ר הזקן מסביר שהשנאה היא לפי ערך אהבת ה' – אם אתה אוהב את ה' בתכלית אתה גם שונא את הרע בתכלית, "הר סיני". כתוב^{פ9}, כמו שעוד נסביר, ש"בהר" הוא לשון אור בהיר – "בהר סיני" הוא שנאה של האור לחשך. איך אני יודע שהאור שונא את החשך? כי הוא מגרש אותו^{פ9} –

טט שבת פט, א.

פ רש"י על אתר.

פא דברים לג, ב.

פב ע"ז ב, ב.

פג אגרת תימן לרמב"ם (ד"ה "זעתי אחינו ראוי לכולכם").

ראה גם חנה אריאל בה"ב ד"ה "וידבר גו' בהר" (עמ' תקעזח)

ובן יהודיע על אתר.

פד פ"י.

פה תהלים צז, י.

פו ראה בית יעקב (ראדזין) צו אות כט. ומבואר סוד ה' ליראיו ש"ה פ"ב ובכ"ד.

פז על דרך האמור באברהם (ש'התחיל להאיר") כשגרש את ישמעאל בנו "לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה"

(רש"י לבראשית כא, יד).

פח תניא פ"ב. ועוד.

פט משלי ה, ה.

צ ע"פ דברים כח, מג.

צא בראשית ג, טו (וראה בן יהודיע הנ"ל הערה פג).

צב עיין בכש"ט (קה"ת) אות שצג. וכמבואר במלכות ישראל

ח"א עמ' שט, ובכ"ח.

צג שערי תשובה שער התשובה פ"ג; שער חינוך פל"ג.

מחדש את הניצוץ שנשבה על ידי הקליפות^צ, להוציא את בלעם מפייהם – "חיל בלע ויקאנו"^{צט}. לשם כך צריך הרבה אהבה וחסד של הכהן. בסופו של דבר יתקיים "את רוח הטמאה אעביר מן הארץ"^ק, "ובלע המות לנצח"^{קא}, ואז גם 'ובלע השנאה לנצח' – לא יצטרכו יותר שנאה. את השנאה אדמו"ר הזקן מדגיש ב"ספר של בינונים", וכמו שאנחנו מסבירים הרבה פעמים^{קב} "בינוני" אצל המדקדקים הוא כינוי לזמן הוה (עבר-בינוני-עתיד) – השנאה שייכת להוה, לזמן הזה, הזמן בו בשביל להלחם ברע נדרש "מה שליט על הלב"^{קג}, אבל כשנכנסים לימות המשיח, מקיימים את הוראת הרבי 'לחיות עם משיח'^{קד}, כל השנאה הופכת לאהבה גדולה.

זהו יתרון של הרגש החזק של השנאה – שבסופו של דבר הוא הופך לאהבה רבה. דברנו על שני עמודי תווך של "תורת כהנים", "ואהבת לרעך כמוך" ו"ונקדשתי בתוך בני ישראל". ה"יכין", העמוד הימני, הוא אהבה. ה"ונקדשתי" שייך במקור לרגש של שנאת הרע – חלק מהרגש של שנאת הקליפה, השנאה של הצדיק גמור בתניא, הוא גופא הנכונות למסור את הנפש על קידוש ה' (שאדמו"ר הזקן מרחיב בה^{קז}), ציור שהגוי הרשע, עמלק הכופר, מנסה להכריח אותי להשתחוות לצלם ואני שונא אותו עד מות, עד כדי כך שאני מוסר את הנפש. אבל בסופו של דבר כל העצמה הזו של השנאה הופכת לאהבה עצמית – לדחף של קידוש ה' בעולם כולו. אהבת ישראל היא העמוד הימני, אבל עוד יותר גדולה ממנה אהבת הגר^{קח}, "כפלים לתושיה"^{קט}.

גם אהבה עלולה להיות ישות, "יש מי שאוהב"^צ, לכן צריך בטול למוחין. הישות היא גופא היניקה של הרע, הסיפוק והגאווה בסיום המעשה הטוב, ובשביל לשמור מהיניקה הזו צריך לשנוא את הרע.

אפשר לומר שהיום העיקר הוא העבודה בנפש. כמובן, אם יש גוי מזיק צריך לשנוא אותו וגם לטפל בו בכל התוקף (כמו שהיה כתוב השבוע במדור מלכות ישראל בחוברת נפלאות, בלי סיכונים שנובעים מטוהר הנשק המזויף וכיו"ב), אבל באופן כללי השנאה צריכה להיות בעיקר ל"גוי אשר בקרבך" והיחס היום לגוים צריך להיות יחס של קירוב.

מ"שמאל דוחה" ל"ימין מקרבת"

נחזור למה שפתחנו בו, שתכלית כל "תורת כהנים" היא שנהיה כהנים לאומות העולם, נעשה את המהפכה הרביעית. הכהן הוא איש חסד^צ, אם רוצים להשפיע על מישהו צריך לאהוב אותו – בשביל להשפיע על כל באי עולם צריך אהבת הבריות. איך זה הולך עם "שנאה לאומות העולם"? בשני הכיוונים, אם אנחנו שונאים אותם אנחנו לא יכולים להשפיע להם ואם הם שונאים אותנו הם לא יכולים לקבל מאתנו! התכלית היא, בסופו של דבר, לעשות אתהפכא (קשור לכל מה שדברנו בשיעור של ל"ג בעומר על אתהפכא^צ) – האתהפכא האמתית היא שהשנאה לאומות העולם תהפוך לאהבה, ולא סתם אהבה אלא אהבה רבה.

איך אפשר גם לשנוא את הקליפות, את אומות העולם, וגם לאהוב אותן? בתוך מציאות העולם, בתוך נשמות האומות, יש עדיין ניצוצות קדושים – אני אוהב את הניצוץ השבוי ומרחם עליו. צריך לקיים בו "ושבית שביו"^צ, לשבות

צח ספר הליקוטים פרשת כי תצא פכ"א.

צט איוב כ, טו.

ק זכריה יג, ב.

קא ישעיה כה, ח.

קב ראה הקדמת שכינה ביניהם הערה א (עמ' י) ובכ"מ.

קג זהר ח"ג רכד, א; תניא פי"ב.

קד שיחת ש"פ בלק תנש"א ס"י. ובכ"מ.

קה פי"ט.

קו דברים י, יט.

קז איוב יא, ו.

צד ע"פ תניא פל"ה.

צה ראה זהר ח"ג קמה, ב; שו, ב; תניא פ"ג.

צו שיעור ל"ג בעומר ח"ב – נדפס לעיל בחוברת.

צז דברים כא, י.

ש"קראו הר"קטז והוא בעצמו מכונה "הר"ק"ז. גם במתן תורה, שכתוב "כפה עליהם הר כגיגית"^{ק"ח}, בחסידות מסבירים ק"ט שהכוונה כפיה של אהבה רבה. יש משהו בהר סיני שהוא גופא האהבה הרבה – בסופו של דבר השנאה הופכת לאהבה רבה, והדבר נובע מכך שה"סיני" עצמו נמצא בתוך מקיף של אור, "בהר".

כפי שהארכנו, בתחלת החומש המקום-המלכות הוא "אהל מועד". כתוב^{ק"ב} שגם "אהל" הוא לשון אור – "יהל אור"^{קכ"א}, "בהלו נרו עלי ראשי"^{קכ"ב}. ה"מועד" הוא ההתרחשות הפנימית, המפגש-ההתוועדות עם ה', חיבור פנימי, וה"אהל" הוא האור המקיף. אנחנו יושבים כאן ומתוועדים, ויש אורה מאד נעימה, השראה מקיפה שהיא האהל. כנראה שבביל התוועדות גדולה צריך לבנות אהל גדול...

מה היחס בין האור של "בהר" לאור של "אהל"? שניהם אורות מקיפים ("בהר" מקיף על "סיני" ו"אהל" מקיף על "מועד"), אבל יש מקיף קרוב ויש מקיף רחוק. ה"אהל" הוא המקיף הקרוב וה"בהר" הוא המקיף הרחוק. המקיף הקרוב "נוגע ואינו נוגע" – על ה"מועד", הקשר וההתוועדות של יהודים, יש השראה קרובה, אור של אהבת ישראל. לעומת זאת, על ה"סיני", היחס של שנאה והבדלה מהאומות שנדרש בשלב הראשון, ה"בהר" מרחף כמקיף רחוק וכללי הרבה יותר. אחד ההסברים ליחס בין מקיף קרוב למקיף רחוק הוא כמו היחס בחסידות בין כח ליכולת^{קכ"ג} – המקיף הקרוב הוא זיהוי של הפוטנציאל הקרוב, מה שנמצא בכח, ב"העלם שישנו במציאות", והמקיף הרחוק

הסדר הוא "ברישא חשוכא והדר נהורא"^{ק"ח}, קודם צריך את שנאת הרע-החשך, אבל בסופו של דבר מתקיים "כיתרון האור מן החשך"^{ק"ט}, יוצא משם אור עוד יותר גדול.

באותיות של קבלה, "סיני" עולה ה פעמים הוי', שיכול לרמוז ל"ה חסדים או ל"ה גבורות. במדות הלב החסדים הם שמות הוי' והגבורות שמות אלקים, אבל בדעת יש עשר שמות הוי' – ה חסדים ו"ה גבורות. לפי פשט, "סיני", לשון שנאה, רומז ל"ה גבורות של הדעת (המתפשטות עד ההוה, תכלית דחית ושבירת הרע^{ק"ו}, כח שם אלהים צבאות שבהוד^{ק"א} לקיים "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם"^{ק"ב}), הכח של "שמאל דוחה", אבל חז"ל אומרים "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת"^{ק"ג}. המאמר מתייחס ל"יצר, תינוק ואשה"^{ק"ד}, אבל הכי מתאים לומר זאת לגבי אומות העולם – צריך לנקות את השטח עם "שמאל דוחה", שנאת הרע בתכלית, כדי לקרב את הניצוצות ב"ימין מקרבת", כאשר לעתיד לבוא הכל יהפוך להיות אור ואהבה, אור עצמי, ו"סיני" יהפוך מ"ה גבורות ל"ה חסדים.

מקיף של אהבה

כמו שהזכרנו, בחסידות מוסבר, על פרשת "בהר", ש"בהר" הוא לשון בהירות. סיום החומש, "בהר סיני", הוא סיום 'רחוק' של כל החומש, אבל גם סיום קרוב של פרשיות בהר-בחקתי. בהירות היא גילוי אור, חסד ואהבה, כמו "אברהם התחיל להאיר"^{קט"ו}. על אברהם כתוב

קח שבת טז, ב.

קט קהלת ב, ג.

קי ראה ד"ה "וספרתם לכם" תשי"א.

קיא פרדס רמונים ש"כ פי"ב; קהלת יעקב ערך 'צבאות'.

קיב תהלים יח, לח. והוא מאמר דוד המלך, בסוד "איהי [המלכות] בהוד" (ע"ח שער הכללים פ"א), כמבואר כאן ש"בהר סיני" הוא המלכות בפסוק.

קיג סוטה מז, א.

קיד וראה שיעורים בסוד ה' ח"ד עמ' טז. ובכ"מ.

קטו שמות רבה טו, כ.

קטז פסחים פח, א.

ק"ז שה"ש רבה ד, טז.

ק"ח שבת פח, א.

ק"ט תו"א צח, ד.

קכ כ שער הפסוקים שה"ש פ"ה. ובכ"מ.

קכ"א ע"פ איוב לא, כו.

קכ"ב איוב כט, ג.

קכ"ג ראה ד"ה "כי עמך מקור חיים" תרס"ו.

והמקיף של "אהל מועד" מתייחס אליו, אך אצל גוי הפוטנציאל האלקי נמצא ב"בהעלם שאינו במציאות". אכן, המקיף של "בהר סיני" מסוגל להתייחס גם לפוטנציאל הרחוק, ובסופו של דבר להפוך אותנו ל"ממלכת כהנים" המגלה אצל כל באי עולם את היחס לה'.

הוא התייחסות לפוטנציאל הרחוק, מה שטמון ביכולת בלבד, ב"העלם שאינו במציאות". אנחנו מסבירים קצת שזה גופא ההבדל בין היחס היהודי ולהבדיל לגוי – הניצוץ האלקי של כל יהודי, גם כשהוא נסתה, נמצא בהעלם שישנו במציאות

קכד ראה מבחר שיעורי התבוננות ח"א עמ' 154.

הלומד על מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ "תורת כהנים" מלמדת את כולנו להיות "ממלכת כהנים" עבור האנושות כולה.
- ◆ כהן הוא מי שמתגלה בו "אני הוי".
- ◆ שני עמודי התווך, יכן ובעז, של תורת כהנים הם "ואהבת לרעך כמוך" ו"ונקדשתי בתוך בני ישראל".
- ◆ "ואהבת לרעך כמוך" הוא היסוד – ההכנה לכל המצוות.
- ◆ "ונקדשתי בתוך בני ישראל" הוא הבעז – הנותן עז ותעצומות לכל העבודה.
- ◆ קיום מצות "ונקדשתי" הוא גילוי מהעתידי-לבא.
- ◆ בכל מצוה יש יחוד בין ה' ומשה – משה מביא לנו את דבר ה'.
- ◆ לפני כל מצוה יש לדעת שהיא מיועדת עבור ישראל ולהכיר בגדולת ישראל.
- ◆ במדבר נתנו המצוות למעלה מטעם ודעת ובכניסה לארץ כמשפטים מובנים.
- ◆ במדבר נתנו המצוות בדרך התלבשות במשה רבינו ובמעבר לארץ ישראל בדרך מעבר דרכו.
- ◆ ב"א זעירא ד"ויקרא" מצטמצמת עצמות ה' לקרוא למשה (בזכות הענוה שלו).
- ◆ בזכות הענוה של סיני זוכים לקבל את התורה ולפסוק הלכה.
- ◆ בסיני ירדה שנאה דר־כיוונית לאומות – הם שנואות (כי סרבו לקבל את התורה) ושונאות אותנו (בקנאה על שנתרוממו בסיני).
- ◆ האגו הוא "הגוי אשר בקרבך" – הוא שונא אותנו ועלינו לשנוא אותו.
- ◆ שנאת הרע שומרת את המלכות מנפילה לקליפות – שומרת את האדם מיניקת החיצונים.
- ◆ כדי להשפיע לאומות עלינו לאהוב אותן ועליהן לאהוב אותנו.
- ◆ יש שנאה לקליפה אך אהבה ורחמים כלפי הניצוץ השבוי בו.
- ◆ עם "ובלע המות לנצח" תבלע גם השנאה לנצח.
- ◆ בסופו של דבר הופכת השנאה לאהבה רבה – "כיתרון האור מן החשך".
- ◆ לאומות יש להתייחס ב"שמאל דוחה וימין מקרבת".
- ◆ "אהל מועד" הוא מקיף קרוב המגלה את הפוטנציאל של נשמות ישראל ו"בהר סיני" מקיף רחוק המגלה את הפוטנציאל הגלום באומות העולם.

פרקי אבות

פרקי אבות ה, ו

פי האתון

סמל התרבות האנושית-אוניברסלית. דמות האפיקורוס מסמלת גם את המדע המודרני, המשמש פעמים רבות ככלי בידי הכפירה.

אתונו של בלעם היתה ביסודה חיה טובה ונאמנה ואף בעלת כוח נבואי אמיתי, אך כיון שלא האזינו לה היא 'בעטה' ועזבה הכל – כך ניתן להבין את האפיקורסים כ"נשמות דתוהו" נעלות, הנוגעות בחידות העולם אך מבטאות את תהייתן באופן השובר את כלי התורה.

מול ירושלים עיר הקדש נמצאת אתונה 'בירת העולם', אך היעוד המשיחי הוא לתקן גם את חכמת אתונה, כמו שעשה רבי יהושע בן חנניה שהתווכח עם חכמי אתונה ("סבי דבי אתונה") ונצח אותם.¹ אתונה הצטיינה בחכמת הנהגת המדינה, והמשיח מתקן את המדינה-המלכות, כמו שנאמר עליו שהוא "עני ורכב על חמור ועל עיר בן אתנות [בן לשון הבנה, מבין באתונה]²".

עֲשֶׂה דְבָרִים נְבִירָאוּ בְּעֶרְבַּ שְׁבַת בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת, וְאֵלוּ הֵן: פִּי הָאֶרֶץ, פִּי הַבְּאֵר, פִּי הָאֶתוֹן, הַקְּשֵׁת, וְהַמָּן, וְהַמָּטָה, וְהַשְּׂמִיר, הַכֶּתֵב, וְהַמְּכַתֵּב, וְהַלְחֹת. וַיֵּשׁ אֲמָרִים אֶף קָבְרוּ שֶׁל מִשֶּׁה רַבֵּינוּ וְאֵילוּ שֶׁל אֲבָרְהָם אָבִינוּ, וַיֵּשׁ אֲמָרִים אֶף הַמְזִיקִין וְאֶף צִבַּת בְּצִבַּת עֲשׂוּיָה.

ערב שבת בין השמשות הוא סיום מעשה בראשית, בחינת המלכות ("סיפא דכל דרגין"), וכל עשרת הדברים שנבראו באותה שעה שייכים למלכות. המלכות קשורה לפה, "מלכות פה"³, ולכן מתחילים עשרת הדברים בשלשה פיות, "פי הארץ, פי הבאר, פי האתון".

הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות הם דברים פלאיים, ב'אזור הדמדומים' בין החול והקדש. פי האתון היינו אתונו של בלעם, "ויפתח ה' את פי האתון"⁴, ויש לומר שהיא רומזת לחכמה שהפכה לאפיקורסות, והסימן: **אפיקורוס = אתון**. האתון היא רמז מובהק לאתונה,

נערך ע"י יוסף פלאי לפי **איחוד התורה והמדע** עמ' 216. שיעור י"ג תמוז תשס"ח. שיעור ז' מרחשון תשע"ג.

א פתח אליהו.

ב במדבר כב, כח.

ג בכורות ח, ב.

ד זכריה ט, ט.

קדושת לוי

פרשת במדבר

להוולד מחדש

דאמא, בסוד "בכל לבי דרשתין"¹ שבבינה²) – אך בעקבות מתן תורה ("אורייתא מחכמה נפקת"³) אנו עולים למוחין דאבא.

העליה הזו, ממוחין דאמא למוחין דאבא, היא יציאה מהיותנו חלק מהאנושות (צאצאי "אם כל חי"⁴) להתייחסות אחרי האבות הקדושים, מעבר מחשך ("במחשכים הושיבני" זה תלמודה של בבל"⁵) לאור (ברק החכמה)⁶, מהמשכות אחרי הלב ("בינה לבא"⁷) לשליטת המח ("חכמה מוחא"⁸) ועליה מהנהגה של אמא-טבע להנהגה

כותב הקדושת לוי בריש פרשתנו: "שאו את ראש בני ישראל למשפחותם לבית אבותם כו'... ואת כל העדה הקהילו באחד לחודש השני ויתילדו על משפחותם לבית אבותם". ופירש רש"י ז"ל "ויתילדו" הביאו ספר יחוסייהם". ולי נראה לפרש כפשוטו, "ויתילדו" לשון לידה. כי ידוע הוא שאומות העולם מתיחסים אחר אמם, ולכן נקראו "לאומים". מה שאין כן אומה הישראלית, אחר שקבלו התורה ועשו את המשכן וכליו זכו להתייחס אחר משפחות אביהם, כנודע סוד הדבר. וזהו "ויתילדו", נולד להם דבר חדש. וזהו "למשפחותם לבית אבותם", שיתיחסו אחר משפחות אביהם.

וזהו "שאו את ראש בני ישראל", "שאו" מלשון התנשאות והרמה. "למשפחותם לבית אבותם", היינו שזכו אחר קבלת התורה ועשיות המשכן וכליו להתייחס אחר אביהם.

"סוד הדבר" של המעבר מיחוס אחר האם ליחוס אחר האב הוא עליה ממוחין דאמא למוחין דאבא. קודם מתן תורה גם עם ישראל היה בבחינת אומה (לשון אמא) – כאמור ביעקב ועשו ברחם האם רבקה "ולאם מלאם יאמין"⁹ (במענה ל"ותלך לדרש את הוי"¹⁰, בבחינת מוחין

ג תהלים קיט, י.
 ד ראה בארוכה שער היחוד לכ"ק אדמו"ר האמצעי (וראה ביאור א' לספר לחיות במרחב אלוקי – עמ' צא – וש"נ).
 ה זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.
 ו בראשית ג, כ.
 ז איכה ג, ו. סנהדרין כד, א.
 ח רומז: "כל זכר לגלגלתם" (813) עולה "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור" (בראשית א, ג) – גילוי אור החכמה אחרי חשך הבינה (וכן היא כוונת "ויאמר אלהים נעשה אדם" – "חכמת אדם תאיר פניו" – וכוונת "ויבדל אלהים בין האור ובין החשך" העולים כ"ל).
 ט הקדמת תקו"ז, יז, א ("פתח אליהו").
 י "מח שליט על הלב" (זהר ח"ג רכד, א; תניא פ"ב) הוא בכח הרצון שבמח (תניא), הקוץ שמעל הי, הכתר שמעל החכמה. וכמה רמזים: "ויתילדו" עולה גלגלת (מקור הרצון). "לגלגלתם" עולה מצות, גילוי רצון ה' הפנימי, וכן "שאו" היינו הנקודה האמצעית של תריג מצוות התורה. כשעושים סדרה מהמלים "כל זכר לגלגלתם" (50, 227, 536) המספר הבא הוא 977 – "כתר שם טוב", העולה אמונה תענוג רצון, ג רישין שבכתר (4 המספרים יחד עולים 1790, משיח פו"א).

נערך מרשימת הרב ע"י איתיאל גלעד. ד' אייר תשפ"ב.
 א בראשית כה, כג.
 ב שם פסוק כב.

שהרי "לכולי עלמא בשבת נתנה תורה"¹⁷ ועשית המשכן היא השראת השכינה למטה בארץ על ידי משה רבינו השביעי-החביב¹⁸, סוד השבת (ואף שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת¹⁹), וממנה נלמדו כל איסורי שבת²⁰, עבודת המשכן נעשית גם בשבת²¹) – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"²² (בסוד "הוי' בחכמה יסד ארץ"²³, "אבא יסד ברתא"²⁴, לתקן מכח הארת החכמה את "נקודת ציון", נקודת הרעותא דלבא דכנסת ישראל²⁵). והרמז הידוע²⁶: "שאו את ראש" היינו העלאת אותיות ראש לאותיות הבאות אחריהן – אותיות שבת.

יד שבת פג, ב.
טו ראה ריש המשך "באתי לגני" השי"ת (וש"נ).
טז ראה מכילתא ריש פרשת ויקהל (הובא ברש"י עה"פ שמות לה, ב). ובכ"מ.
יז שבת מט, ב (וראה שם צו, ב).
יח ראה סנהדרין לה, א "עבודה דוחה שבת", ובכ"מ.
יט שמות כה, ח.
כ משלי ג, יט.
כא זחר ח"ג רמח, א; תקו"ז תקון כא (סא, ב).
כב ורמז: "לגגלת" עולה מלכות (סוד התכללות נחלת שמעון בנחלת יהודה, שבט המלכות, ממנו משיח בן דוד, מוחין דאבא כנ"ל). וכן "כל עדת בני ישראל" (תיאור כנסת ישראל כאן) עולה 1127 (49 פעמים 23) – "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט).
כג ראה שפת אמת לפרשטנו (תרל"א) בשם אביו (חידושי הרי"מ לפרשת כי תשא). ועוד.

נסית²⁷ (המעבר ממשיח בן יוסף למשיח בן דוד²⁸). אכן, אפשר לפרש את דברי רש"י גם לאור פירוש הקדושת לוי, לפי הסיפור הידוע אודות הרב המגיד ממעזריטש נ"ע, שבילדותו נשרף בית הוריו וכשראה את צער אמו על כך שנשרפה מגלת היחוס שלהם הוא אמר לה שלא תצטער וכעת 'היחוס יתחיל ממני' – בני ישראל "הביאו ספרי יחוסיהם" הקודמים על מנת לשרוף אותם²⁹ ולהתחיל יחוס חדש... (ורמז למעבר היחוס ממוחין דאמא למוחין דאבא בשמות הורי המגיד – אמו זוה, "אם כל חי" הכללית של האנושות, ואביו אברהם, האבא היהודי הראשון, כנ"ל). אל מול צער האם, מצד מוחין דאמא, מבטיח המגיד לעלות ליחוס חדש מצד מוחין דאבא (כשעיקר יחוסו עתיד להיות מצד אביו הרוחני, מורנו הבעל שם טוב).

מוחין דאבא מאירים בשבת ולכן זוכים להם "אחר קבלת התורה ועשיות המשכן וכליו",

יא ורמז: המילוי של "שאו" – שין אלף וו – עולה נסיון לשון הרמת נס (ב"שאו" במילוי – שין אלף וו – ממוצע כל אות הוא שם קסא, פנימיות אמא הנכללת בפרצוף אבא עלאה, סוד עליות רבקה ליצחק – גבורה דעתיק המאירה בפנימיות אבא, שרש היחוס החדש מאברהם, וד"ל).
יב ראה ד"ה "הרכבת אנוש לראשנו" מהרה"צ ר' הלל מפאריטש (נדפס במגיד מראשית אחרית).
יג בארבע מיתות בית דין (שכנגד אותיות ייהוה) שריפה היא מצד אמא (בה יסוד האש).

בונים בונים

בפרשת במדבר מופיע מניין השבטים שתי פעמים: פעם ראשונה במנין עצמו, כמה יוצאי צבא יש בכל שבט, ופעם נוספת תוך כדי סדור המחנה. בהתחלה זהו מניין לשם מניין, ואחר כך מניין לשם בניין. "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר 'וכל בְּנֵיךְ למודי ה', אל תקרי בְּנֵיךְ אלא בְּנֵיךְ": בהתחלה מתייחסים לבני ישראל כבונים, כולם בני מלכים, ואחר־כך הבנים נעשים בונים, בונים יחד מבנה מפואר ומשוכלל שבו יש מקום מיוחד וגוון מיוחד לכל אחד. ההתקדמות הזו ממניין לבניין היא בכוח התורה, שהרי תלמידי־החכמים הם הבונים. ביציאת מצרים, בפסח, אנחנו בנים לה', אבל כדי להיות בונים צריך להגיע למתן תורה בחג השבועות.

[שיעור ראש חודש סיון תשע"ב]

בדרך למקדש

כעבודת הבמות בכל מקום, "איש כל הישר בעיניו"^א, כאשר "אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה"^ב). כך קנה דוד המלך את מקום המקדש עבור כל ישראל^ג והכין את בניינו, וכן תפקידו של מלך המשיח לבנות את בית המקדש השלישי^ד, והוא הסימן להצלחתו^ה.

גם בתיקון המציאות הציבורית בארץ כיום, יש לתת עדיפות לתיקון ההנהגה (השלב הראשון בשלש מצוות הציבור), לחתור להנהגה יהודית (ויהודית בלבד) הנאמנת לה' ולהוביל תהליך של 'תשובה ציבורית' לתיקון המדינה בדרך התורה.

הדרך הנכונה והרצויה לכתחילה ("דרך המלך") לבניין בית המקדש, היא על ידי מלך ישראל. כך אמרו חז"ל "שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ. למנות להם מלך... ולהכרית זרעו של עמלק... ולבנות בית הבחירה... מינוי מלך קודם למלחמת עמלק... והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית"^א – אלו שלש מצוות הציבור המובהקות^ב, התלויות זו בזו לעשותן כסדרן, הוראה לשעה ולדורות^ג.

מלכות ומקדש

המלך מאחד את כל העם^א ובונה את המקדש בשם כל ישראל (בהר הבית השייך לכלל ישראל), מקום עבודת ה' אחד ויחיד (שלא

יום ירושלים

לפני נ"ה שנים, בכ"ח באייר ה'תשכ"ז, מסר הקב"ה בידינו את ירושלים והר הבית, בנצחון הנסי על צבאות ערב שרצו להשמידנו. מאז ועד היום, עלינו לבנות את ירושלים: למלא אותה ביהודים, לגרש ממנה את אויבי ישראל, להשליט בה 'ריבונות יהודית' מלאה, ולהפוך אותה ל"מקדש מלך עיר מלוכה"^א.

בעזרת ה', כאשר תקום מנהיגות אמת לעם

נערך על ידי יוסף פלאי לפי **מלכות ישראל** ח"א.
 א רמב"ם תחילת הלכות מלכים, לפי ספרי וסנהדרין כ.ב.
 ב ראה ספר המצוות לרמב"ם, סוף מצוות עשה ד"ה וכשתשכל.
 ג לפי רש"י סנהדרין שם. ומבואר בליקוטי שיחות חט"ז פרשת תרומה שיחה ג.
 ד כפשטות דברי חז"ל והרמב"ם ודברי הרבי בלקו"ש הנ"ל. וכ"כ מהרש"א מגילה יח, א "לעתיד נמי ודאי יהיה כן" (וכן מהרש"א ב"ב ד, א ד"ה אם לא סתרת). וכ"כ בשו"ת שאילת דוד, קונטרס דרישת ציון וירושלים, פתיחה. וראה אנצ"ת ערך ימות המשיח עמ' תקפז, וש"נ.
 ה סהמ"צ לרמב"ם מ"ע קעג "למנות עלינו מלך מישראל יקבץ כל אומותינו וינהיגנו". חינוך מצוה תצז "יקבצנו כולנו וינהיגנו כחפצו". וראה מורה נבוכים ח"ג פמ"ה "ולזה באה המצוה שלא יבנה בית הבחירה אלא אחר הקמת מלך שיצוה לבנותו ותסתלק המחלוקת".
 ו רמב"ם הלכות נדרים פ"ז ה"ב "ומותרין בדברים שהם בשותפות כל ישראל, כגון הר הבית" וכו'.

ז דברים יב, ח.
 ח שופטים יז, ו; כא, כה.
 ט שמואל"ב פכ"ד. דבהי"ב פ"ג. זבחים קטז, ב "גובה מכל שבט ושבט חמשים שהן ששת מאות".
 י דבהי"א פרקים כביכט.
 יא הלכות מלכים פ"א ה"א.
 יב שם ה"ד.
 יג פיוט לכה דודי.

ישראל בדרך התורה, תהיה הדרך סלולה לטיהור הר הבית בשלמות ולבניין בית המקדש. הבית השלישי והנצחי יבנה מתוך אחדות ישראל ושלוש אמתי עם אומות העולם, "כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים"¹⁷.

שמירת המקדש¹⁸: לתת כבוד ל"פלטרין של מלך"¹⁹, למנוע מטמאים זורים להכנס אליו (מצות שילוח טמאים²⁰), ולשמור-לצפות לבניינו²¹ במהרה בימינו.

דרישת ציון

הציפיה והדרישה למקדש היא מצוה גדולה המקרבת את בנינו, "לשכנו תדרשו ובאת שמה"²². מלך ישראל האמתי הוא זה המוליך את העם לבניין המקדש (כדוד המלך שכל ימיו השתוקק למצוא את מקום המקדש ולבנותו), ואף כשעסוקים במשימות אחרות צריך לשאת את העיניים לבית המקדש ולא לשכוח את היעד. מתוך גממה זו, יסדנו ב"ה את **סיבוב השערים** המזכיר שזהו היעד ואנו בדרך אליו. סיבוב השערים, המתקיים בכל ערב ראש חודש (זמן חידוש הלבנה-המלכות, שסימנו "דוד מלך ישראל חי וקים"²³), מיועד לקהל הרחב וכל "דורשי ציון" מוזמנים להשתתף בו ולהתפלל בשערי הר הבית, עד אשר נזכה כולנו לעלות ולראות ולהשתחוות בהר הקדש²⁴.

מי יעלה בהר ה'

בנוגע לעליה להר הבית (מתוך רצון להתקרב אל הקדש וכדי לממש את הריבונות הקשורה לנוכחות בשטח)²⁵: כדי שתצא הוראה חיובית לציבור הרחב, יש לפעול להסכמה רחבה של הפוסקים המובהקים בנושא²⁶ (ברוח הצעתו של הרב מרדכי אליהו זצ"ל לבנות בית כנסת בהר הבית²⁷).

ודאי שהעולים להר הבית (על פי רבותיהם) צריכים להקפיד על כל גדרי ההלכה²⁸, ואילו עלייה ללא מחויבות מלאה להלכה פוגעת בקדושת המקום (והרי "קשה תומאת מקדש וקדשיו מכל עבירות שבתורה"²⁹) ועלולה להרחיק ח"ו את השראת השכינה, "מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי"³⁰.

עלינו לשמור את המקום בקדושתו, כמצות

כא במיוחד לדעת כמה מגדולי האחרונים שהמצוה שייכת גם היום. ראה בספר משכנות לאביר יעקב ובלקו"ש חי"ג פרשת קרח שיחה ב.

כב הלכות בית הבחירה פ"ח ה"א "שמירת המקדש מצות עשה, ואף על פי שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו, אינו דומה לפלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין".

כג ראה רמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"ג.

כד כמו "ואביו שמר את הדבר", בראשית לז, יא, ופירש רש"י "היה ממתין ומצפה מתי יבוא".

כה דברים יב, ה.

כו ראש השנה כה, א. נוסח קידוש לבנה.

כז לקבלת הודעה קבועה על סיבוב השערים שלחו את המלה "סיבוב" למספר 0524-295164.

יד ישעיה נז, ז.

טו וראה בירור הלכתי בנושא בספר אל הר המור.

טז ונראה שזו היתה כוונתו של הרבי מליובאוויטש בנושא זה (הוא התייחס כמה פעמים ל"מקומות המותרים בהר הקדש" אך בפועל לא הניח לתלמידיו-חסידיו לעלות להר, ככלל).

יז ראה קובץ תחומין ג.

יח הלכות הטהרה למעשה, הלכות מורא מקדש, והקפדה על הליכה במקומות המותרים בלבד (ראה בספר אל הר המור).

יט תוספתא שבועות פ"א.

כ ישעיה א, יב. וראה חגיגה ד, ב.

הסיפור החסידי

רבי סעדיה גאון | תשובה מתמדת

רבי סעדיה גאון נולד בשנת ד'תרמ"ג לרבי יוסף אלפיומי, במחוז פיוס שבמצרים העילית (ומכאן כינויו פיומי). בצעירותו עזב את פיוס ונדד לארץ ישראל, לסוריה ולבבל, ויש הסבורים שביקר גם בתימן. לפי עדותו של הראב"ד, היה רס"ג מצאצאיו של התנא רבי חנינא בן דוסא, ונטען כי היה כהן. לפי עדותו של הסופר אל-מסעודי, למד רב סעדיה אצל אבן כת'יר יחיי בן זכריה הסופר מטבריה. כאשר רס"ג היה נער, הוא רכש ידיעות רבות בנושאי הלשון העברית ודקדוקה, המקרא, המשנה, התלמוד וההלכה. הוא עסק גם ב"מדעים וחכמות הגויים", ובהמשך חייו היה בקשר עם הפילוסוף יצחק בן שלמה הישראלי. רב סעדיה עבר לסוריה לפרק זמן לא ידוע, ולפני שנת ד'תרפ"ב (921) קבע את מושבו בבגדאד שבעיראק. מנהיגי הקהילה, שהכירו בגדלותו, מינו אותו ל"אלוף" בישיבת פומבדיתא, ובשנת ד'תרפ"ח (928) התמנה לעמוד בראשות ישיבת סורא המתחדשת, ששכנה אז כבר בבגדאד, לצד ישיבת פומבדיתא. מינוי זה נחשב לחסר תקדים, כיוון שלא היה מקובל למנות לראשות הישיבה אדם זר שאינו יליד המקום ושאינו צאצא למשפחות הנכבדות בעיר. רס"ג רומם את קרנה של ישיבת סורא, ותלמידים רבים מכל קצוות בבל, ואף מחוצה לה, באו לישיבתו. תרומות רבות התקבלו מכל קהילות בבל, והישיבה שבה לתפקד תפקוד מלא, עד שהייתה שוב למרכז התורה הגדול ביותר בבבל. רבי סעדיה היה תקיף גדול, "ואינו מסביר פנים לשום אדם בעולם, מפני רוב חכמתו ורוחב דעתו ואריכות לשונו ויראת חטאו". סמוך לבואו לבגדאד חלק על חכמי ארץ ישראל בקביעת לוח השנה, ובמהלך חייו כתב רבות נגד הקראים והכופרים של זמנו. הוא התעמת גם מול ראש הגולה רב דוד בן זכאי, שהשעה אותו מראשות ישיבת סורא. הנתק נמשך מספר שנים, אך לבסוף הצליחו מספר נכבדים להשכין שלום בין הצדדים, ורב סעדיה הוחזר לראשות ישיבת סורא בה החזיק עד שנפטר בשנת השישים, בכ"ו אייר שנת ד'תש"ב.

לא נהג בו כבוד כראוי.

כאשר ניסה רבי סעדיה להניח דעתו, שהרי סוף סוף נהג כראוי לפי דעתו וידיעתו אודות אורחו, לא הועיל בכך מאומה. אף אני כן - הסביר רס"ג - ככל שמעמיק בגדלות ה' מדי יום ביומו, כך התנהגותי הקודמת לפניו לצנינים היא בעיני. עבודתו של רבי סעדיה גאון להיות "כל ימיו בתשובה", שימשה השראה למורנו הבעל שם טוב שייסד את תנועת החסידות על ברכי

מספרים כי תלמידי רבי סעדיה גאון, השתוממו

פעם לראותו מתנפל לפני ה' ומתודה בככי מר על חטאיו. האם סבור הוא שעד כדי כך כבדו חטאיו לפני בוראו? שאלו אותו. והשיב להם, שלמד את דרכו זאת מאיש מכניס אורחים אחד. האיש הכניסו לביתו בלא לדעת מיהו, ונהג בו כבוד כדרך שנוהגים בסתם אורח. לבסוף, כאשר באו יהודים רבים לקבל את פניו, נתגלה לו מיהו אורחו ואז התנפל לפניו בתחנונים לסליחה על כי

שבין איש ואשה, ומסייעת להם לראות זה בזה חן מחדש בכל עת.

לעתים נדמה לבני הזוג כי הם מכירים זה את זה באופן מוחלט, אך מבט מעמיק יגלה כי פנימיותו של בן הזוג מעולם לא נחשפה באופן שלם, ונובע ממנה אור חדש בכל יום מחדש. כך מתרעננים חיי הנישואין ללא הרף, והחן שהכלה מעלה בעיני החתן שב וניעור, שכן בפנימיות הזאת שבה הוא זוכה להכיר אותה כעת, הרי היא בתמימותה כבתחילה.

אולם לפי ההסתכלות הזאת, לא רק שהאשה הטהורה לבעלה מעלה כל פעם חן חדש, אלא אפשר להבין כי אף זו שזנתה עם זרים יכולה כביכול להטהה, שכן הכל היה ברמת תקשורת חיצונית מאד, ועולמה הפנימי נשאר בתולי ובלום לגמרי, ובעצם תלוי ומצפה לאדונה ודודה האמיתי שיבוא ויפקדה. החטא אירע מפני שלא היתה תקשורת והבנה אמיתית בינה לבין בעלה, אבל הפגם הזה לא נגע והגיע לשכבות עמוקות יותר בנפש אשר רק כעת נפתחו, ובהן יש לה התקשרות עם בעלה. לכן נקראת כנסת ישראל בתולה – "קום בתולת ישראל". אחרי שזנתה מעל ה' ואחר כל הפירוד ביניהם, כאשר נותרה כאלמנה שבעלה הסיע דעתו ממנה והפליג לו, מתברר לבסוף שהכל היה בבחינת קטנה פחותה מבת ג' (לפי ההבנה הקטנה שלה) ובתולה חוזרים, ומותרת אפילו לכהן גדול (– והקב"ה הלא כהן גדול הוא כביכול).

עבודה של התחדשות פנימית בלתי פוסקת. בשל הקשר הפנימי הזה ביניהם, מקובל (ומובא ב'מבשר טוב' בשם ר' לייב שרה'ס), שהבעל שם טוב היה הגלגול של הרס"ג. מעניין להתבונן בכך שהבעש"ט היה גלגול של מי שלא האמין בגלגולי נשמות. הבעש"ט עצמו האמין בגלגולים אך לא ייחס להם חשיבות בעבודתו של האדם. גישה זו מתאימה גם היא לסיפורנו ולחידוש הישנות שהוא מבטא, אך לא נאריך בכך כאן. התשובה מתוך הכרת האדם בה', שמתפתחת מיום ליום, היא יסוד חב"די מובהק. אדמו"ר הזקן מסביר בתניא ש"לפי שכלו יהולל איש" – המדות של האדם, בהן הוא עובד את ה', הן על פי שכלו, על פי ה"השכל וידע אותי" שלו (אגרת הקודש טו בתניא, שהיא אחד המקומות שמקובל להתחיל מהם את לימוד התניא).

התחדשות תדירה זו באה לידי ביטוי גם בפסוק שקושר בין בינה לתשובה: "ולבבו יבין ושב ורפא לו". "ולבבו יבין" היינו האור של הבינה-אמא שמכסה את השליש העליון של התפארת, "ושב" הוא התשובה עצמה (שבאה מתוך ההבנה), העבודה בשליש העליון של התפארת, ו"ורפא לו" מתייחס לשני השלישים התחתונים, הגלויים, של התפארת. יסוד כל החולי הוא המודעות העצמית שהחלה בעץ הדעת – שגורמת לעירוב הטוב והרע – לשם כך נדרשת הרפואה, שבאה על ידי התשובה. ולא רק בעבודת ה' משמעותית דרך העבודה הזו. ההתחדשות התמידית בלב מתוך התחדשות ההכרה השכלית נותנת חיות ורענונות גם בקשר

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

תיקון לחלומות רעים

הבן שלי סובל מחלומות רעים. מה ההסבר של הענין ומה אפשר לעשות בכדי למנוע את זה?

מענה:

חז"ל מספרים שלדוד המלך היה חלום רע כל לילה, ומי שחולם חלומות רעים שייך לשרש דוד המלך. דוד הוא הדמות הכי אהובה בעם ישראל. כמובן, מעבר לחלומות הרעים של דוד הוא עשה דברים טובים והיו לו חוויות שמחות וטובות.

דוד המלך התגלגל במורנו הבעל שם טוב, לכן אנחנו ממליצים תמיד לקרוא – או לשמוע (תלוי בגיל) – סיפור של הבעל שם טוב לפני השינה.

כמו כן, גם סיפורי התנ"ך בכלל, ובפרט הסיפורים על דוד המלך בתנ"ך, משמעותיים בענין הזה. בהשגחה פרטית, בימים האלה בלימוד הפרק היומי שלנו בתנ"ך התחילו את ספר שמואל ב', העוסק בסיפורי דוד המלך. יהיה טוב מאד אם תצטרפו ללימוד הזה – שאתה תלמד את הפרק בכל יום, תקריא אותו לבן שלך (מבפנים או במלים שלך, לפי הגיל) ותדבר איתו על הסיפורים.

בשורות טובות!

מה עושים כשעצוב לי בלב?

כאשר קורים אסונות לעם ישראל, פיגועים וכיו"ב, אני חשה באבל

עמוק. אני יודעת שיש חשיבות לשמירה על שמחה, אך קשה לי מאד לשים מוזיקה, ללכת להתוועדות שמחה וכו'. מה עלי לעשות?

מענה:

כשאת חשה אבל בלבך, את לא חייבת להשתתף באירועים שמחים. אכן, תמיד צריך שתהיה [גם] שמחה בלב, אך כמה מגלים כלפי חוץ זה תלוי...

מאידך, לילדים צריך להראות תמיד פנים שמחות וכו', כלומר לא למנוע שמחה כשרה מאחרים למרות המאורעות הקשים והתחושות שלך.

חומש הפקודים

חומש במדבר עוסק בהרפתקאות המסע במדבר. דווקא בסיפורי הדרך הללו יש משהו מאד חשוב! בכל הדורות אנחנו הולכים בדרכים. סיפורי חומש במדבר ותיקוני חזורים שוב ושוב. רמז למרכזיות החומש בחשבון שמות החומשים: **בראשית שמות ויקרא במדבר דברים** = 10 פעמים **במדבר**. הספר נקרא גם **חומש הפקודים**, כיון שהוא עוסק במפקד בני ישראל. השרש **פקד** רומז ליחס פנימי בין איש ואשה, כמו "חייב אדם לפקוד את אשתו". כל הספר עוסק במתח ביחסים הזוגיים בין הקב"ה וישראל, מתח שצריך לתקן אותו ולהפוך אותו לפקידה, מערכת יחסים מתוקנת.

[שיעור כ"ד אייר תשע"ד]

אנכי והילדים

המדור לילדי ישראל

יוצא פאנת

כמו הרבה ילדים, גם אני אוהב לצפות בבנייה, ובמיוחד לעקוב אחרי ההתקדמות שלך, שלב אחר שלב. בחדשים הראשונים, זכינו למנת רעש טורדני של להקת מחפונים ודחפורים. אלו החלו לנגס בקרקע וליצור בה חפירה ענקית. משאיות רבות נכנסו ויצאו זו אחר זו ללא הפסקה כדי לפנות את כמויות העפר והסלעים מתוך החפירה. כשהסתיימה חציבת הבור נשמה אמא לרוחה – "סוף-סוף סימנו עם הרעש הגדול, ושלל נדבר על האבק..."

אבל אז החלה עונה חדשה – הקדוחים. את רעש הכלים הכבדים החליף טרטורה של מכונת קדוח ענקית, סוג של דחפור אליו מחבר עמוד גבוה, שהחלה בקדיחה של חורים צרים ועמקים ביותר ברחבי השטח של קרקעית הבור. לפי גבהו של העמוד הקודח אני מבין שעמק הקדיחה מגיע ל-25 מטר! כמעט כמו גבה הבנין כלו! לשם מה נועדו הקדיחות הללו?

השבוע ספרנו את השבוע הששי לספירת העמר, כך שהיום, ביום שבת קדש, השלמנו את תקונה של ספירת היסוד. כאשר אומרים לי שעלי לתקן את מדת החסד שלי אני מבין, פחות או יותר, במה מדובר. חסד הוא פעלה של הענקה ונתינה לזולת, ולעתים אנו מתרשלים ונצרכים לחזקו.

אבל מה הכוונה שיש לי מדה בלב ששמה יסוד? למיטב ידיעתי, יסוד הוא עמוד התקוע באדמה...

יוצאת פאנת

הרעש התחיל. עד היום עבדו בשטח שלידי הבית שלי רק בפעלות הכנה: מדידות, הקמת גדרות והצבת שלטי אזהרה, אבל היום כבר הגיעו הכלים הכבדים לשטח. בטח כבר נחשתם: לאחר חדשים ארפים מתחילה הבנייה ליד הבית שלי. אומרים שעומד להתרום פה בנין עם עשר קומות, שזה אומר בערך 30 מטר!

קוראים **מדת האמת**. המשנה אומרת "אמר מעט ועשה הרבה". מכירים את מי שמדבר ומדבר ומבטיח, אבל בסוף מקים בקשי חצי מהדבורים שלו? זה נקרא חצי-אמת. אותו אדם אינו ממש שקרן, אבל האמת שלו אינה עומדת במבחן. הוא יודע רק לדבר את האמת שבדבריו אני בוחן 'בשטח', כפי אשר ההבטחות והדבורים מגיעים עד לסוף, לידי פעל ממש.

אין קוראים לנחל שזרם רק בזמן ירידת הגשם אבל בקיץ נשאר יבש? נחל אכזב. למה? כי הוא כפיכול מאכזב אותנו, הוא משקר לנו [כמו בבטוי 'שקר וכזב']. מרחוק הוא נראה לנו כמו נחל, אבל בפעל אין בו מים! אם הוא היה נחל אמת הוא היה זורם כל השנה, בלי להפסיק. אומרים שזו הסבה שהמלה אמת מתחילה באות א ומסתיימת באות ת, כי אמת היא רצף אחד, מתחלה ועד סוף, מאלף ועד תיו!

כמו הנחל, כך גם האדם: כפי אשר הוא מלא ברצונות טובים ותכניות נהדרות, אבל בפעל הם לא מתגשמים, אני מתאכזב ממנו. הוא לא אמת עד הסוף. יפה לה שרצית, אני מאוד מעריך את השכל והחכמה שלך ואפילו מזדהה עם ההתלהבות שלך. נחמד מאוד. אבל מה יצא מכל זה למעשה?

במלים אחרות: אדם אמת הוא אדם יסודי!

ההסבר המלמד של אבא בא עם משל: "רזי, מה לדעתך יקרה אם תערם מגדל של קפלות עד לגבה שלי?", שאל אותי אבא. נו, ברור. אחרי עשר קומות יתחיל המבנה להתנדנד, ובקומה השבע-עשרה הוא כבר יתמוטט בקול רעש גדול. "ומה אתה חושב שיקרה לבנין בעל עשר קומות?", המשיך אבא להקשות. "אבא", עניתי, "זה לא אותו דבר. בנין אמת לא עשוי מקפלות. קירות בטון ואבן הם משהו חזק מאוד, לא?". "תתפלא, רזי", מתקן אותי אבא, "אבל גם הבנין החזק ביותר זקוק לחבור חזק אל הקרקע, וזהו בדיוק תפקידם של היסודות".

ובכן, מסתבר שכמו מגדל הקפלות, גם המבנה הגדול ביותר עלול להתנדנד ואף לקרוס. הגורמים לכך יכולים להיות רוחות חזקות או תנודות קלות של הקרקע, שאנו בדרך כלל לא מרגישים אותן. כדי שאלו לא יגרמו לבנין לפל, דואגים הבנאים לחבר אותו היטב באמצעות אותן החפירות, שמגיעות עד לעמק הסלעים שתחת הקרקע. את החפירות ימלאו לאחר מכן בעמודי ברזל, והבטון שיצקו לתוכן יהפך לעמוד התקוע עמק בסלע. אלו יסודות הבנין!

כִּי אֵינֶנּוּ אֶתְּנֶנּוּ

למה אני מספר לכם את כל הספור הזה? כי יסוד כזה צריך להיות אצל כל אחד ואחד מאתנו, וליסוד הזה

ומשתדל לָאָהֵב כָּל יְהוּדִי, אָבֵל לומר שְׂכָל יְהוּדִי שְׂאֲנִי רוּאָה בְּרַחוּב בָּא לי לְרוּץ וּלְחַבֵּק אוֹתוֹ? הֲלוֹאִי... אֶצֶל צַדִּיק אָמֶת – זֶה 'עַל אָמֶת', וְאָמֶת אִמְרָנוּ הִיא מֵהֵתְחִלָּה וְעַד הַסּוּף. הָרֹאשׁ שְׁלוֹ אִמְנָם שְׁקוּעַ בְּרוּחַנִיּוֹת, בְּשָׂמִים, אָבֵל שְׁתֵּי רַגְלָיו נִצְבּוֹת עַל הַקֶּקֶע. הוּא מִמְקַד בְּמִטְרָה עַל מְנַת לִישׁם אֶת אוֹתָהּ רוּחַנִיּוֹת בְּשִׁטָּה. כַּאֲשֶׁר אֲנִי מִתְבּוֹנֵן בּוֹ וְרוּאָה בְּאִיזוֹ רְצִינּוֹת הוּא מִתְיַחֵס לְכָל יְהוּדִי וְכִמְהָ אֶהְבֶּה הוּא חֵשׁ כָּלִפְיוֹ – אֲנִי מִקְבֵּל מִמֶּנּוּ חֵשֶׁק לְנֶהֱגָ כָּהֵּן.

שְׁנֹנְפָה לְמַדַּת הָאָמֶת הַיִּסּוּדִית!

שֶׁבֶת שְׁלוֹם וּמְבָרְךָ!

יָ?

יִצְחָק יִצְחָק יִצְחָק

נִחְזֹר לְסִפְרֵי הַיִּסּוּד: בְּרוּךְ ה' יֵשׁ לָנוּ תוֹרָה, וְאֲנּוּ יְכוּלִים לְלַמֵּד בָּהּ וְלַדְעַת מִמֶּנָּה אֵיךְ עָלִינוּ לְהִתְנַהֵג וְכִיצַד אֲנּוּ יְכוּלִים לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לָנוּ ה'. אֵלָּא מָה? לְבַדִּי, אֲנִי עֲלוּל לְהִשָּׂאֵר אִי־שֵׁם לְמַעֲלָה, עִם דְּבוּרִים וְהִבְטָחוֹת. כִּדִּי לְקַבֵּל חֵשֶׁק וּמְרִץ לְקַיֵּם אֶת רְצוֹן ה' וְאֶת מִצְוֹתָיו גַּם בְּפִעַל – אֲנִי צָרִיךְ דְּגָמָה אִישִׁית. מִיִּשְׁהוּ שְׁיָבוֹא וְיִרְאֶה לִי אֵיךְ עוֹשִׂים אֶת זֶה.

זֶהוּ בְּדִיוֹק תִּפְקִידוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק.

הַצַּדִּיק הוּא יִסּוּד הָעוֹלָם. מִדּוּעַ? כִּי אֶצְלוֹ הַדְּבָרִים הֵם בְּאָמֶת, עַד הַסּוּף. לְמִשָּׁל: אֲנִי דוֹגֵל בְּאֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל

273

עשרים ושנים אלף לויים החליפו בגופם עשרים ושנים אלף בכורות. נותרו 273 בכורות שכל אחד מהם פדה את עצמו בחמשה שקלים (שניתנו לאהרן ובניו).

יש כאן רמז לפדיון נשמות אבודות. אפשרות אחת היא על-ידי הלויים שתפקידם לנגן, לעורר באדם את הניגון שלו וכך לקרב ולמשוך אותו אל הקדושה. אבל יש כאלה רחוקים שאפילו הניגון לא מצליח לגעת בהם. אותם אפשר לקרב רק על ידי חשבונות כספיים, למשל על ידי גימטריא,

שהרי המספר 273 הוא בגימטריא **גימטריא!**

במדע היום, 273 הוא "האפס המוחלט" (ליתר דיוק: 273.15 מעלות צלזיוס מתחת לאפס). באפס המוחלט אין תנועה ואין חיים, זהו משל ל**כפור** של **כפירה** מוחלטת. אולי דווקא הגימטריא תעורר את הכופר הזה ותהפוך תחמם את לבו...

[עולמות, פרפראות פורים]

רגשות עזים

נדמים לעתים כחורגים ממנעד הרגשות המתאים לעובד ה' עדין ומחושב, בטח אם הוא חב"דניק שאמון על "מח שליט על הלב"... כך בכלל כשמנסים 'להדהד' את הרגש ולהעצים אותו, ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר ברגש חריף מהצד השמאלי של סקאלת-הרגשות, דוגמת שנאה. אך תורת אמת, שבכתב ושבפעל פה, לא נמנעת מתיאורי רגש משתפכים, עד כלות הנפש, של אהבה והשתוקקות אך גם של שנאה ומיאוס, עד שדרשו חז"ל כי הר סיני הוא "הר שירדה [ממנו] שנאה לאומות העולם".

אנשי-השכל נוטים למתן כל ביטוי כזה של רגש, אך לימוד אמיתי לא מתכחש גם לביטויים החרिפים של התורה, ועיסוק אמיתי בתורת הנפש לא מתכחש גם למופעים החריפים של הרגש, בהם מורגש דופק החיים עצמו, ולא מפחד מלגעת בהם ולנתב לשימושים טובים ונכונים את האנרגיות האדירות שלהם. גם אם הדרך לתיקון עוברת דרך איזון ומיתון של השכל, כדי לכוון את הרגשות, התכלית היא חזרה לחיי רגש טבעיים, בריאים ומלאי-עוצמה.

האומץ לגעת גם בקצוות הללו, שמאפיין את דרך הלימוד והעבודה של הרב גינזבורג, מופיע בשני השיעורים בחוברת של השבוע: השיעור הראשון עוסק בעבודת ספירת העומה, תוך דגש על הדהוד אין-סופי של רגש ההודיה, המביא ליציאה מהכלים. השיעור השני מסביר כיצד דווקא השנאה שירדה לאומות העולם בהר סיני הופכת, בסופו של דבר, ל'דלק' המניע את השפעת האמונה והתורה לכל באי עולם מתוך אהבה רבה.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים? שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון: 079-9211452 או 02-5434297 - המספר פתוח לניידים כשרים

